

ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΝΟΠΟΙΗΣΕΩΣ

**Η εργασία υποβάλλεται για τη μερική κάλυψη των απαιτήσεων με στόχο
την απόκτηση του διπλώματος:**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ**

ΑΠΟ

ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Ε Λ Λ Η Β Η Χ Ο Υ

Επιβλέπων καθηγητής: κ. Παντελής Παντελίδης

**Τμήμα Οικονομικής Επιστήμης
2006**

Η παρούσα εργασία είναι πρωτότυπη και εκπονήθηκε αποκλειστικά και μόνο
για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην
«Οικονομική & Επιχειρησιακή Στρατηγική».

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Παρουσίαση εργασίας.....	3
Ευχαριστίες.....	5

Α΄ ΜΕΡΟΣ

Εισαγωγή.....	6
Διεθνές Περιβάλλον: Μορφές παγκοσμιοποίησης.....	7
1. Τεχνολογική.....	7
2. Οικονομική.....	7
3. Πολιτιστική.....	11
4. Περιβαλλοντική.....	11
5. Πολιτική και θεσμική.....	11
Οι επιπτώσεις του εμπορίου: παραδοχές και κριτικές.....	12
Το μοντέλο.....	16
Οι επιδράσεις της οικονομικής ενοποίησης.....	20
(i) Δημιουργία εμπορίου.....	20
(ii) Εκτροπή εμπορίου.....	24
(iii) Συνολικά αποτελέσματα ευημερίας μιας FTA.....	27
(iv) Η θεωρία της δεύτερης καλύτερης επιλογής.....	28
(v) Άλλες δυναμικές επιδράσεις των τελωνειακών ενώσεων.....	30

Β΄ ΜΕΡΟΣ

Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί

1. Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.).....	32
---	----

2. Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (Δ.Ν.Τ.)	34
3. Παγκόσμια Τράπεζα (W.B.).....	43
4. Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (Γ.Σ.Δ.Ε.) – Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (Π.Ο.Ε.).....	48
Ο Γύρος διαπραγματεύσεων της Ουρουγουάης.....	55
Ο Γύρος διαπραγματεύσεων της Doha	59
5. Εμπορική & Αναπτυξιακή Συνδιάσκεψη των Ενωμένων Εθνών (U.N.C.T.A.D.).....	61
6. Διεθνής Οργανισμός Εργασίας (Ι.Λ.Ο.)	64
Συμπεράσματα – Επίλογος.....	67
Βιβλιογραφία.....	70

Παρουσίαση εργασίας

Ιστορικά, κάθε έθνος συγκέντρωνε την περισσότερη εξουσία του σε κάθε κυριαρχία πολιτικής. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, ωστόσο, παρατηρούμε μια πιο περίπλοκη εικόνα που χαρακτηρίζεται από δύο φαινόμενα: πρώτον, τη ζήτηση για περισσότερη αυτονομία (αν όχι πλήρη ανεξαρτησία) σε υπο-εθνικό επίπεδο, και δεύτερον, τη δημιουργία ή ενδυνάμωση, σε υπερεθνικό επίπεδο, των ενώσεων χωρών, που προϋποθέτουν συγκεκριμένα πολιτικά προνόμια και τα εναρμονίζουν με ολόκληρη την συμμετοχή μελών.

Η αυξανόμενη ενοποίηση της παγκόσμιας οικονομίας είναι – τουλάχιστον εν μέρει – υπεύθυνη για όλες τις αυξήσεις/ βελτιώσεις. Από τη μία πλευρά, όπως υποστήριξε ο Alesina, ο Spalaore και ο Wacziarg (2000), σε μία ενοποιημένη παγκόσμια οικονομία οι μικρές χώρες μπορούν να «ανθήσουν», επειδή η αγορά τους είναι ο κόσμος. Από την άλλη πλευρά, η αυξανόμενη οικονομική ενοποίηση οδηγεί σε περισσότερα spillovers (αλληλεπιδράσεις), εξωτερικότητες, ανάγκη για πολιτικό συντονισμό και, σε πιο ακραίες περιπτώσεις, υπερεθνική δικαιοδοσία. Τέτοια παραδείγματα είναι τοπικές εμπορικές συμφωνίες όπως η Mercusor ή Nafta, νομισματικές ενώσεις όπως η Γαλλική ζώνη του φράγκου, στρατιωτικές συμμαχίες όπως το NATO. Άλλα παραδείγματα ενώσεων περιλαμβάνουν σύμπραξη χωρών με ευρύτερους σκοπούς όπως ο ΠΟΕ ή ο ΟΗΕ.

Η παρούσα εργασία αποτελείται από δύο μέρη: στο πρώτο μέρος, θα ερευνηθεί η πολιτική οικονομία πολλών ενώσεων χωρών. Αφού αρχικά παρουσιάσουμε το σύγχρονο παγκόσμιο περιβάλλον μέσα στα πλαίσια του οποίου οι δυνάμεις της οικονομίας οφείλουν να δραστηριοποιούνται, φωτίζοντας εδώ κυρίως τις διάφορες

πλευρές της παγκοσμιοποίησης, θα εμβαθύνουμε στις αιτίες που γέννησαν την ανάγκη δημιουργίας διεθνών ενώσεων, εστιάζοντας στις οικονομικές κυρίως ενώσεις.

Επιπλέον, θα δούμε ποιες είναι οι δυνάμεις που προσδιορίζουν το μέγεθος ισορροπίας και τη σύνθεση των ενώσεων, θα εκθέσουμε θέματα βέλτιστης και ισορροπημένης απόδοσης/ συνεισφοράς των προνομίων ανάμεσα στην ένωση και τα κράτη-μέλη. Η ουσία του μοντέλου μας και το στοιχείο που, κατά τη γνώμη μας, είναι κύριο στην πολιτική οικονομία όλων των ενώσεων (συμπεριλαμβανομένων των Η.Π.Α.), είναι η ύπαρξη έντασης ανάμεσα στην ετερογένεια των προτιμήσεων των μεμονωμένων χωρών και το πλεονέκτημα λήψης συγκεκριμένων αποφάσεων από κοινού, π.χ. της κεντρικοποίησης αποφάσεων προϋπολογισμού, της εναρμόνισης συγκεκριμένων πολιτικών, της ενδυνάμωσης της προστασίας των συνόρων.

Κατόπιν, μέσω συγκεκριμένων διαγραμμάτων, θα αναλύσουμε τις επιδράσεις της οικονομικής ενοποίησης – δημιουργία ή εκτροπή εμπορίου – και θα προσπαθήσουμε να δείξουμε την ερμηνεία αυτών.

Στο δεύτερο μέρος αυτής της μελέτης, θα αναφερθούμε ενδεικτικά σε έξι διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς, ως συγκεκριμένες εκφράσεις του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης, παραθέτοντας αναλυτικά λεπτομέρειες για την ίδρυση και την έδρα τους, τα μέλη και την ιστορία τους, τους στόχους και τις δράσεις τους. Οι εν λόγω οργανισμοί είναι: (1) ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.), (2) το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (Δ.Ν.Τ.), (3) η Παγκόσμια Τράπεζα (W.B.), (4) η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (G.A.T.T.), που μετεξελίχθηκε σε Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (Π.Ο.Ε.), επιχειρώντας και μια εκτενή ανάλυση των γύρων διαπραγματεύσεων της Ουρουγουάης και της Doha, (5) την Εμπορική και Αναπτυξιακή Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (U.N.C.T.A.D.) και (6) το Διεθνή Οργανισμό Εργασίας (I.L.O.).

Ευχαριστίες

Πριν προχωρήσω περαιτέρω στην παράθεση του θέματος και της ανάλυσής του, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν στη συγγραφή της παρούσας διπλωματικής εργασίας, είτε πρακτικά κατά τη συλλογή του απαραίτητου υλικού (βιβλιογραφία, άρθρα και άλλες πηγές) και την αποδελτίωσή του, είτε ηθικά με συμβουλές και οδηγίες που αποδείχθηκαν πολύτιμες για την ανάδυση του παρόντος αποτελέσματος.

Α΄ Μ Ε Ρ Ο Σ

Εισαγωγή

Η εμφάνιση και η ανάπτυξη διεθνών οργανισμών είναι το σημείο αναφοράς που χαρακτηρίζει με πολλαπλούς τρόπους τις σύγχρονες διεθνείς σχέσεις. Βασική προϋπόθεση για την ομαλή και ειρηνική συνύπαρξη των κρατών είναι η συνεργασία τους μέσα σε πλαίσια αλληλεγγύης και αμοιβαίας κατανόησης. Αιτία της δημιουργίας τους φαίνεται να είναι η εμφάνιση της διεθνούς κοινωνίας, που αποτελεί ουσιαστικά το περιβάλλον μέσα στο οποίο δημιουργούνται και εξαπλώνονται. Με άλλα λόγια, η γέννησή τους προήλθε από την ανάγκη διευθέτησης των επιδιώξεων των κρατών, που προκύπτουν από τη συνύπαρξη με άλλα κράτη, η οποία τα εξαναγκάζει να ρυθμίσουν τις σχέσεις τους με ένα νομικό πλαίσιο.

Σύμφωνα με τον Σ. Βαρουζάκη (1980), μπορούμε να ορίσουμε το Διεθνή Οργανισμό ως «...το σύνολο των κρατών συνενωμένων δια μονίμων νομικών δεσμών εις νομικόν πρόσωπον με ιδίαν νομικώς βούλησιν προς επιδίωξιν ωρισμένου σκοπού. Κατά ταύτα ο Διεθνής Οργανισμός περιλαμβάνει το διεθνές στοιχείον, το στοιχείον της μονιμότητας, το τελεολογικόν στοιχείον και το βουλευτικόν στοιχείον». «Η σημασία της αναπτύξεως των διεθνών οργανώσεων έγκειται ακριβώς εις την επαύξησιν των προϋποθέσεων δια την επιτυχίαν των συμβιβαστικών λύσεων, γεγονός ιδιαιτέρως σημαντικόν εις τον πολιτικόν τομέα...Δια της δημιουργίας μιας διεθνούς οργανώσεως δεν δημιουργείται νέον κέντρον κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής δυνάμεως. Η διεθνής οργάνωσις παραμένει, όπως και η διεθνής κοινωνία, πολυκεντρική. Τα κράτη παραμένουν, από κοινωνικοπολιτικής απόψεως, τα κέντρα δυνάμεως».

Μέσα σε ένα περιβάλλον όπου η «ένταση» στις σχέσεις των χωρών είναι πολύ πιθανή και οδηγεί σε προστριβές, κάθε διεθνής οργανισμός καλείται να ανταποκριθεί

στη γενική επιθυμία για την προαγωγή των ειρηνικών σχέσεων μεταξύ των κρατών, αλλά και στην ανάγκη κοινής αντιμετώπισης μιας σειράς ειδικών προβλημάτων (κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών), που απορρέουν από τη συμβίωση των χωρών.

Διεθνές Περιβάλλον: Μορφές παγκοσμιοποίησης

Στο σημείο αυτό θεωρούμε σκόπιμο να αναφερθούμε στις διάφορες πτυχές του περιβάλλοντος, που περικλείει τις διεθνείς ενώσεις, ως έναυσμα για δημιουργία περαιτέρω ενώσεων. Συγκεκριμένα, οι κυριότερες μορφές παγκοσμιοποίησης για τις οποίες γίνεται λόγος παρακάτω είναι οι εξής:

1. Τεχνολογική

Οι νέες τεχνολογίες της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών, που έχουν από τη φύση τους οικουμενικό χαρακτήρα, αποτελούν βασικά στοιχεία της σύγχρονης παγκοσμιοποίησης, δημιουργούν τη δυνατότητα για την εγκατάσταση παγκόσμιων δικτύων πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών και καθιστούν δυνατή τη μετάδοση και τη μεταγωγή φωνής, δεδομένων, κειμένων και εικόνας σε παγκόσμιο επίπεδο και σε πραγματικό χρόνο. Μέσω της δημιουργίας μεγάλων πολυεθνικών επιχειρήσεων επιταχύνεται η παγκοσμιοποίηση της επιστήμης.

2. Οικονομική

Σαν αποτέλεσμα της τεχνολογικής παγκοσμιοποίησης και άλλων παραγόντων επιταχύνεται η παγκοσμιοποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων. Η οικονομική παγκοσμιοποίηση αποτελεί μια διαδικασία μετασχηματισμού της παγκόσμιας οικονομίας σε ένα οργανικό σύστημα σαν αποτέλεσμα, αφενός της επέκτασης των οικονομικών σχέσεων σε πολλές χώρες και περιοχές και

αφετέρου της εμβάθυνσης της αλληλεξάρτησής τους. Η παγκοσμιοποίηση, με την οικονομική έννοια, περιλαμβάνει δύο διαδικασίες:

(α) την **οριζόντια διαστολή της παγκόσμιας οικονομίας**, τη λειτουργία των παγκοσμιοποιημένων κανόνων σε όλο και περισσότερες χώρες. Καθοριστικό ρόλο στη διαδικασία αυτή παίζει η επανασύνδεση και ενσωμάτωση των πρώην σοσιαλιστικών χωρών στην παγκόσμια οικονομία.

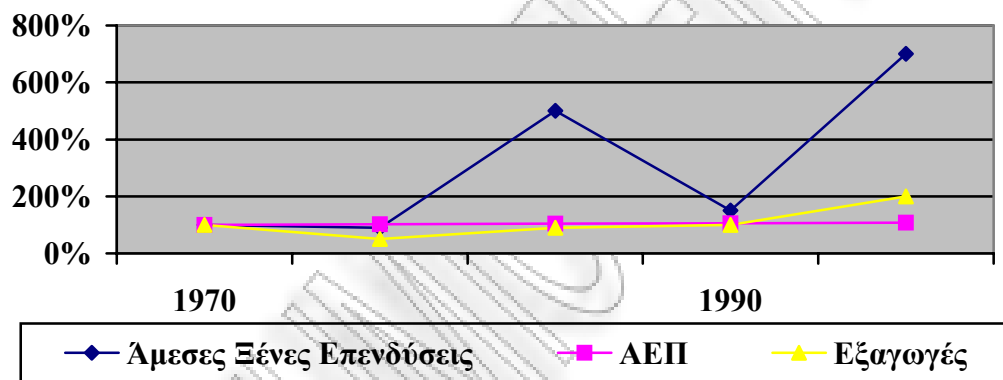
(β) την **κάθετη εμβάθυνση της παγκοσμιοποίησης**. Βασικό ρόλο στη διαδικασία αυτή παίζει η εντατικοποίηση της αλληλεξάρτησης και πολυεθνικοποίησης των εθνικών οικονομιών και των επιχειρήσεων, η παγκοσμιοποίηση της παραγωγής, η απελευθέρωση των αγορών, η αυξανόμενη ομογενοποίηση των οικονομικών συστημάτων, των οικονομικών διαδικασιών, των εθνικών θεσμών και ρυθμιστικών κανόνων, η σύγκλιση αυτών των διαδικασιών κάτω από την επίδραση των δυνάμεων της αγοράς (A. Blaho, 2002).

Μορφές της οικονομικής παγκοσμιοποίησης είναι οι εξής:

- *Παγκοσμιοποίηση της παραγωγής.* Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις και οι θυγατρικές εταιρείες τους ελέγχουν άμεσα το 1/4 και έμμεσα πάνω από το 1/3 της παγκόσμιας παραγωγής.
- *Απελευθέρωση της αγοράς αγαθών σε παγκόσμιο επίπεδο.* Πάνω από το 90% του διεθνούς εμπορίου αγαθών διεξάγεται με βάση τους κανόνες του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Επιπρόσθετα, οι δασμοί στα βιομηχανικά προϊόντα έχουν εξαλειφθεί ή περιοριστεί στο ελάχιστο. Αποτέλεσμα της απελευθέρωσης της αγοράς αγαθών είναι η αύξηση του διεθνούς εμπορίου με ταχύτερους ρυθμούς από ό,τι η παγκόσμια παραγωγή.

Μεταξύ 1973 και 1994 π.χ. ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των παγκόσμιων εξαγωγών ήταν 4,5%, ενώ εκείνος του παγκόσμιου ΑΕΠ ήταν 3,1% (Α. Blaho, 2002). Ακόμη πιο γρήγορη ήταν η αύξηση των άμεσων ξένων επενδύσεων (Σχήμα 1).

Σχήμα 1
Παγκόσμιες εξαγωγές, εκροές και άμεσες ξένες επενδύσεις

Σύμφωνα μάλιστα με στοιχεία της UNCTAD, οι άμεσες ξένες επενδύσεις στην περίοδο 1982-2000 σημειώνουν συνεχή αύξηση με επιταχυνόμενους ρυθμούς για τα περισσότερα χρόνια. Το 2001 σημειώνουν σημαντική πτώση. Οι ρυθμοί αύξησης των άμεσων ξένων επενδύσεων είναι πολλαπλάσιοι των ρυθμών αύξησης του παγκόσμιου ΑΕΠ.

- *Απελευθέρωση της αγοράς υπηρεσιών σε παγκόσμιο επίπεδο.* Συντελείται μια διαδικασία συγκέντρωσης και συγκεντροποίησης με τη μορφή εξαγορών, συγχωνεύσεων, στρατηγικών συμμαχιών και δημιουργίας μονοπωλίων ή ολιγοπωλίων σε παγκόσμιο επίπεδο. Η διαδικασία αυτή οδηγεί στον έλεγχο όλο και μεγαλύτερου μεριδίου της παγκόσμιας αγοράς από ένα όλο και μικρότερο αριθμό γιγαντιαίων πολυεθνικών εταιρειών.
- *Απελευθέρωση της αγοράς κεφαλαίων.* Σύμφωνα με το μεγάλο χρηματιστή Soros: «Ζούμε σε μια παγκόσμια οικονομία που δε χαρακτηρίζεται μόνο από

το ελεύθερο εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών, αλλά ακόμη περισσότερο από την ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων. Τα επιτόκια, τα συναλλάγματα και οι τιμές των μετοχών διαφόρων χωρών σχετίζονται στενά και οι παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές αγορές ασκούν τρομερή επιρροή στις παγκόσμιες συνθήκες. Με δεδομένο τον αποφασιστικό ρόλο που παίζει το διεθνές χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο στην τύχη των μεμονωμένων χωρών, δεν είναι λάθος να μιλούμε για ένα παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα... Το αποτέλεσμα είναι ένα γιγαντιαίο σύστημα κυκλοφορίας που ρουφά κεφάλαιο μέσα στις χρηματοπιστωτικές αγορές και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα του κέντρου και στη συνέχεια τα διοχετεύει στην περιφέρεια είτε απευθείας, με τη μορφή των πιστώσεων και των επενδύσεων χαρτοφυλακίου, είτε έμμεσα μέσω των πολυεθνικών εταιρειών...» (G. Soros, 1999).

- *Απελευθέρωση της αγοράς εργασίας.* Έχει λάβει χώρα σε ορισμένες οικονομικές ενώσεις σε περιφερειακό επίπεδο, όπως είναι π.χ. η Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε παγκόσμιο επίπεδο, ωστόσο, δεν έχει ολοκληρωθεί. Εξακολουθούν να υπάρχουν εμπόδια στην ελεύθερη διακίνηση του εργατικού δυναμικού. Στο μέλλον προβλέπεται να συνεχιστεί η απελευθέρωση της αγοράς εργασίας και να αυξηθεί η μετανάστευση σε παγκόσμιο επίπεδο. Σύμφωνα με στοιχεία του ΟΗΕ, στις χώρες του τρίτου κόσμου και της κεντροανατολικής Ευρώπης υπάρχει ένα πλεονάζον εργατικό δυναμικό περίπου 200 εκατ.ατόμων. Από την άλλη πλευρά, οι αναπτυγμένες χώρες τις επόμενες δεκαετίες, λόγω υπογεννητικότητας, θα χρειαστούν περίπου 150 εκατομμύρια μετανάστες (News, 2001).

3. Πολιτιστική

Η τεχνολογική και οικονομική παγκοσμιοποίηση επιταχύνουν την πολιτιστική παγκοσμιοποίηση. Δεδομένου ότι δε σχετίζεται άμεσα με το θέμα μας, δε θα επιχειρήσουμε περαιτέρω ανάλυση.

4. Περιβαλλοντική

Έχει δύο πτυχές: την παγκοσμιοποίηση της ρύπανσης του περιβάλλοντος και την παγκοσμιοποίηση της προστασίας του περιβάλλοντος. Αναφορικά με αυτό το είδος παγκοσμιοποίησης, έχουμε να παρατηρήσουμε ότι ο Ο.Η.Ε. είναι το κυριότερο όργανο που υλοποίησης του στόχου πολιτικής προστασίας του περιβάλλοντος. Δε θα ασχοληθούμε, όμως, περαιτέρω με αυτό το θέμα, αφού δεν αποτελεί μέρος της ανάλυσης μας.

5. Πολιτική και θεσμική

Πρόκειται για την αύξηση του ρόλου των κανόνων που καθορίζονται από κοινού σε διεθνές επίπεδο με πολυμερείς συμφωνίες και – σε ορισμένους τομείς – τον περιορισμό της ελεύθερης δράσης των κρατών (S. Mihaly, 2000). «Είναι καρπός της οικονομικής και πολιτιστικής παγκοσμιοποίησης. Παίρνει δύο μορφές: της αμερικανικής κυριαρχίας και τη μορφή των πολιτικών θεσμών, των διεθνών και περιφερειακών οργανισμών, των διακυβερνητικών δικτύων και των ιδιωτικών θεσμών...» (St. Hoffman, 2002).

Μια από τις εκδηλώσεις της πολιτικής και θεσμικής παγκοσμιοποίησης είναι ο περιορισμός της εθνικής κυριαρχίας, του έθνους-κράτους και η αύξηση του ρόλου των διεθνών και παγκόσμιων οργανισμών. Σύμφωνα με τον Ohmae και άλλους ερευνητές, η παγκοσμιοποίηση σημαίνει το τέλος του κράτους-έθνους. Σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία το κράτος-έθνος δεν μπορεί να θεωρηθεί ως μια διακριτή οικονομική οντότητα που έχει τη δύναμη να λαμβάνει

αυτόνομες αποφάσεις για την προώθηση των εθνικών συμφερόντων. Οι αρμοδιότητες που είναι αναγκαίες για τη διατήρηση και αποτελεσματική λειτουργία ενός ανοικτού συστήματος της αγοράς υπάγονται σε μια παγκόσμια ευθύνη (π.χ. ο καθορισμός των δασμών, η ασφάλεια των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων και το σταθερό νομισματικό σύστημα).

Η διαδικασία της πολιτικής παγκοσμιοποίησης συντελείται με βραδύτερους ρυθμούς από την τεχνολογική και οικονομική παγκοσμιοποίηση.

Οι επιπτώσεις του εμπορίου: Παραδοχές και κριτικές

Σύμφωνα με τον Feenstra, η ιδέα ότι οι χώρες ευνοούνται από το εμπόριο είναι τόσο απηρχαιωμένη όσο η ίδια η ιδέα του συγκριτικού πλεονεκτήματος – ο Ricardo έγραψε το μοντέλο του για το εμπόριο ανάμεσα στην Αγγλία και την Πορτογαλία για να δείξει και τις δύο πλευρές. Ωστόσο, η έννοια «οφέλη για μία χώρα» δεν έχει καλά προσδιορισμένο περιεχόμενο, εκτός και αν συγκεκριμενοποιήσουμε τι σημαίνει αυτό για τα πολλά διαφορετικά άτομα που ζουν σε αυτή. Λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη την ετερογένεια των ατόμων και αναγνωρίζοντας τις συνθήκες κάτω από τις οποίες όλες οι πλευρές μπορούν να ευνοηθούν από το εμπόριο – ώστε τα οφέλη του Pareto να επιτευχθούν, οι εφάπαξ μεταφορές ποσών εισοδήματος (μέσω της φορολογίας) από τους «ευνοημένους» στους «χαμένους» απαιτούν υπερβολικά μεγάλο βαθμό πληροφόρησης για την πρακτική εφαρμογή τους, αλλά είναι και πάλι πολύτιμες αφού μας επιτρέπουν να δείξουμε ότι τα κατά Pareto οφέλη είναι κατ' αρχήν δυνατά. Ένας εναλλακτικός τρόπος για την επίτευξη των τελευταίων είναι η φορολογία και οι επιδοτήσεις των αγαθών – που προτάθηκαν από τους Dixit και Norman το 1980 – τα

οποία λόγω του κόστους μετακίνησης, χρήζουν κάποιου είδους εμπορικής ρυθμιστικής υποστήριξης.

Αναφορικά με τον ατελή ανταγωνισμό και τα οφέλη από τις τοπικές εμπορικές συμφωνίες, ένα σημαντικό ζήτημα που πρέπει να εξεταστεί είναι ο τρόπος με τον οποίο η διαμόρφωση ορισμένων περιοχών επηρεάζει την παγκόσμια ευημερία. Ας υποτεθεί ότι: (α) το εμπόριο σε διαφοροποιημένα αγαθά λειτουργεί κάτω από μονοπωλιακό ανταγωνισμό, (β) οι χώρες που προβαίνουν σε τοπική συμφωνία, όχι μόνο δεν αποσκοπούν να κρατήσουν αμετάβλητη την ευημερία στον υπόλοιπο κόσμο, αλλά, αντιθέτως, προσαρμόζουν τους δασμούς που εφαρμόζουν στους υπολοίπους με γνώμονα το δικό τους όφελος και (γ) ο κόσμος χωρίζεται σε έναν αριθμό περιοχών, που έχουν το ίδιο μέγεθος μεταξύ τους.

Στο παραπάνω ερώτημα απαντά ο Krugman (1991a, 1991b), με δύο αρκετά διαφορετικές απαντήσεις. Πρώτον, αγνοώντας τα κόστη μεταφοράς, ο Krugman υποστηρίζει ότι με τον κόσμο διαιρεμένο σε έναν αριθμό ισομεγέθων εμπορικών ζωνών, ο χειρότερος αριθμός αυτών των περιοχών είναι το τρία. Η λογική αυτής της πρότασης είναι ότι, όταν μόνο μία περιοχή περιλαμβάνει όλες τις χώρες, έχουμε το υψηλότερο επίπεδο παγκόσμιας ευημερίας (π.χ. παγκόσμιο ελεύθερο εμπόριο). Αντίθετα, με πολλές ισομεγέθεις περιοχές, κάθε ομάδα χωρών θα έχει μικρή επιρροή στη μεταβολή των όρων εμπορίου, έτσι οι δασμοί είναι χαμηλοί και είμαστε και πάλι κοντά στο ελεύθερο εμπόριο. Ωστόσο, σε κάποιο μεσαίο αριθμό χωρών, οι δασμοί θα είναι υψηλότεροι και η παγκόσμια ευημερία χαμηλότερη. Τυποποιημένοι υπολογισμοί καταδεικνύουν ότι η παγκόσμια ευημερία ελαχιστοποιείται με τρεις περιοχές, αποτέλεσμα που θεωρείται απογοητευτικό εν όψει του δυνατού σχηματισμού τριών εμπορικών περιοχών-ζωνών στην πραγματικότητα: την Αμερική, την Ευρώπη και την Ασία.

Δεν πρέπει, παρόλα αυτά, να παραβλεφθεί το γεγονός ότι οι περιοχές που στην πραγματικότητα προβαίνουν σε εμπόριο είναι εκείνες που γεωγραφικώς βρίσκονται κοντά μεταξύ τους, έτσι ώστε τα «φυσικά» πλεονεκτήματα από το εμπόριο αυτών των χωρών βελτιώνονται από την τοπική συμφωνία. Για να δούμε πώς αυτό επηρεάζει το θέμα μας, ας υποθέσουμε τώρα ότι υπάρχουν τρεις ήπειροι (Αμερική, Ευρώπη και Ασία) με πολλές χώρες η καθεμία. Όπως ο Krugman (1991b), ας πάρουμε μια ακραία περίπτωση όπου τα κόστος μετακίνησης είναι άπειρο για το εμπόριο ανάμεσα στις ηπείρους, αλλά μηδενικό εντός κάθε ηπείρου. Όταν απουσιάζουν οι τοπικές συμφωνίες, οι χώρες σε κάθε ήπειρο θα εφαρμόζουν βέλτιστους δασμούς η μία εναντίον της άλλης. Με την ύπαρξη, όμως, μιας τοπικής συμφωνίας ελεύθερου εμπορίου σε κάθε ήπειρο, τότε οι δασμοί εξαλείφονται και η παγκόσμια ευημερία μεγιστοποιείται: το γεγονός ότι οι εξωτερικές χώρες αποκλείονται από κάθε τοπική συμφωνία είναι άσχετο, αφού το κόστος μεταφοράς ανάμεσα στις ηπείρους είναι τόσο υψηλό. Έτσι, σε αυτή την περίπτωση, τρεις τοπικές εμπορικές περιοχές-ζώνες **μεγιστοποιούν** την παγκόσμια ευημερία!!!

Αυτά τα δύο εντυπωσιακά διαφορετικά αποτελέσματα δείχνουν ότι το σχέδιο και το επίπεδο του κόστους μεταφοράς είναι καθοριστικό για τον προσδιορισμό των αποτελεσμάτων της ευημερίας από τις τοπικές συμφωνίες. Προφανώς, πρέπει κανείς να προχωρήσει πέρα από τις δύο ακραίες περιπτώσεις του Krugman (1991a, b), πράγμα που έκανε ο Frankel (1997). Συνεχίζοντας το παράδειγμα του Krugman σχετικά με τον κόσμο που διαιρείται σε ηπείρους, η κάθε μία από τις οποίες υποδιαιρείται σε πολλές χώρες, ο Frankel ερευνά τον αντίκτυπο της ευημερίας από τις τοπικές συμφωνίες εντός των ηπείρων ή ανάμεσα σε αυτές. Μια συμφωνία εντός μιας ηπείρου (όπου το μεταφορικό κόστος είναι χαμηλό) ονομάζεται «φυσική», ενώ μια συμφωνία ανάμεσα στις ηπείρους (όπου το κόστος μεταφοράς είναι υψηλό) ονομάζεται «αφύσικη». Ο

Frankel επιβεβαιώνει ότι οι «φυσικές» εμπορικές περιοχές έχουν πολύ μεγαλύτερη πιθανότητα να οδηγήσουν σε οφέλη παγκόσμιας ευημερίας παρά οι «αφύσικες» (αν και ο Krishna το 2002 παρέχει εμπειρικές αποδείξεις που εγείρουν αμφιβολίες για το κατά πόσο συνδέονται οι «φυσικές» εμπορικές ζώνες ανάμεσα σε γειτονικές χώρες με την απόκτηση ευημερίας). Ωστόσο, έχει αποδειχθεί ότι η σύναψη τοπικών εμπορικών συμφωνιών ανάμεσα στις ηπείρους δε βελτιώνει πάντοτε την ευημερία, και η περίπτωση στην οποία όλες αυτές οι «φυσικές» περιοχές αποτυγχάνουν να επιφέρουν οφέλη στον κόσμο καλείται «υπερφυσική». Συμπερασματικά, ο αντίκτυπος των τοπικών εμπορικών συμφωνιών – στη θεωρία ή στην πράξη – παραμένει μια ευρεία περιοχή για περαιτέρω έρευνα.

Το μοντέλο

Σε μια προσπάθεια να αποδείξουμε και μαθηματικά τα ανωτέρω, την ύπαρξη δηλαδή εξωτερικοτήτων από την ένωση κρατών, κρίνεται απαραίτητη η παρουσίαση ενός μοντέλου (Alesina-Angeloni-Etro, 2001) στο οποίο μελετάται η συνάρτηση χρησιμότητας για μια χώρα i , η οποία δεν έχει προβεί σε ένωση, και κατόπιν η συνάρτηση χρησιμότητας της ίδιας χώρας, μετά τη δημιουργία ένωσης με άλλη χώρα ή άλλες χώρες.

Έστω μια ομάδα από N χώρες ίδιου μεγέθους με το μέγεθος του πληθυσμού ομαλοποιημένο στο 1. Προς το παρόν, υποθέτουμε ότι *οι οικονομικές θεμελιώδεις αρχές* (που συμπεριλαμβάνουν το εισόδημα) είναι οι *ίδιες* σε όλες τις χώρες, ενώ *οι προτιμήσεις διαφέρουν*.

Η συνάρτηση χρησιμότητας για την αντιπροσωπευτική χώρα i (δίχως ένωση) είναι:

$$U_i = c_i + \alpha_i H(g_i)$$

όπου g_i είναι η κατά κεφαλή και η συνολική κυβερνητική κατανάλωση στη χώρα i , c_i είναι η ιδιωτική κατανάλωση που, για απλούστευση, εισάγεται γραμμικά στη συνάρτηση χρησιμότητας και $H_g(\cdot) > 0$, $H_{gg}(\cdot) < 0$. Η παράμετρος $\alpha_i > 0$ δείχνει κατά πόσο η αντιπροσωπευτική χώρα i (δίχως ένωση) μετρά τη δημόσια κατανάλωση που σχετίζεται με την ιδιωτική κατανάλωση: θα αναφερθούμε στο α_i ως προτίμηση της χώρας i και υποθέτουμε ότι αυτές οι παράμετροι είναι ορατές και ότι οι χώρες είναι κατανεμημένες ως εξής: $\alpha_1 < \alpha_2 < \dots < \alpha_{N-1} < \alpha_N$.

Εάν N χώρες σχηματίσουν μια ένωση όλες μαζί, η αντιπροσωπευτική χώρα-μέλος i (με ένωση) έχει την ακόλουθη συνάρτηση χρησιμότητας:

$$U_i = c_i + \alpha_i H(g_i + \beta \sum g_j)$$

όπου $\beta \in [0,1]$ δείχνει τις επιδράσεις από την κατανάλωση των κυβερνήσεων άλλων χωρών στη μητρική χώρα (home country) (Όταν $\beta=1(0)$, είμαστε στην περίπτωση ενός αμιγώς δημοσίου αγαθού σε επίπεδο ένωσης). Συνεπώς, υποθέτουμε ότι η ιδιότητα μέλους στην ένωση είναι απαραίτητη συνθήκη για να δεχτούμε εξωτερικές επιδράσεις, που είναι μηδενικές εάν μια χώρα είναι εκτός. Αυτή είναι μια απλουστευμένη υπόθεση που μπορεί να επεκταθεί επιτρέποντας σε μερικούς ή όλους τους εξωτερικούς «παίκτες» να επηρεαστούν (θετικά ή αρνητικά) από τις εξωτερικότητες της ένωσης.

Το g_i μπορεί να μεταφραστεί ως δημόσιο αγαθό, όπως είναι οι υποδομές και η δημόσια επένδυση (φορολογικές ενώσεις) ή η άμυνα (στρατιωτικές ενώσεις). Σε ευρύτερη έννοια, δημόσιο αγαθό μπορεί να είναι και οι εθιμικές (custom) ενώσεις ή οι συμφωνίες του ελεύθερου εμπορίου, όπου τα πλεονεκτήματα πηγάζουν από το συντονισμό των εμπορικών πολιτικών ανάμεσα στα μέλη της ένωσης και με τις εξωτερικές χώρες, ενώ ο «φόρος» (ή το «κόστος») είναι η απώλεια μιας ανεξάρτητης πολιτικής εμπορίου. Επίσης, το δημόσιο αγαθό μπορεί να είναι το κοινό νόμισμα, περίπτωση στην οποία η ένταξη σε τέτοιες ενώσεις μπορεί να επιφέρει τα πλεονεκτήματα ενός ευκολότερου εμπορίου, χαμηλό πληθωρισμό, κ.λ.π., ενώ το κόστος θα ήταν η απώλεια της ανεξαρτησίας του νομίσματος (Mundell, 1960 – Alesina & Barro, 2002). Η ουσία είναι ότι η ένωση βελτιώνει την τεχνολογία για την παροχή του δημοσίου αγαθού ή/ και παρέχει μια πιο αξιόπιστη δέσμευση για μια καλύτερη πολιτική. Ας σημειωθεί ότι, ενώ πολλές πολιτικές χαρακτηρίζονται από θετικές αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στις χώρες (prosper-thy-neighbor policies), όπως αυτή που εξετάζεται εδώ, άλλες πολιτικές έχουν αρνητικές αλληλεπιδράσεις (beggar-thy-neighbor policies). Το μοντέλο μας θα παρέμενε αμετάβλητο, εάν εξετάζαμε τη δεύτερη περίπτωση πολιτικής (π.χ. εάν υποθέταμε ότι $\beta < 0$).

Υποθέτουμε τώρα ότι το εισόδημα (y) είναι εξωγενώς δεδομένο και ίσο για κάθε άτομο σε κάθε χώρα. Κάθε κράτος έχει ισορροπημένο προϋπολογισμό, άρα $g_i = t_i \in (0, y)$, όπου t_i είναι οι εφάπαξ φόροι που επιβάλλονται στη χώρα i . Χρησιμοποιώντας τον περιορισμό του κυβερνητικού προϋπολογισμού έχουμε:

$$U_i = y - g_i + \alpha_i H(g_i + \beta \sum g_j) \quad \text{όπου } j \neq i$$

Εστω αρχικά ότι βρισκόμαστε σε μια αποκεντροποιημένη ισορροπία, όπου κάθε χώρα ενεργεί με αυτονομία εντός της ένωσης, λαμβάνοντας ως δεδομένη την κατανάλωση όλων των άλλων χωρών. Αυτό σημαίνει ότι για το μέγιστο στη χώρα i :

$$\alpha_i H(g_i + \beta \sum g_j) = 1 \quad \text{όπου } j \neq i \quad (1)$$

Ας ονομάσουμε $g^n(\alpha_i)$ τη λύση του συστήματος για N εξισώσεις (4), όπου: n : ισορροπία κατά Nash, που είναι ανεπαρκής, καθώς οι χώρες δε λαμβάνουν υπόψη την επίδραση της επιλογής τους στις άλλες χώρες. Το $g^n(\alpha_i)$ μειώνεται ανάλογα με το μέγεθος των εξωτερικοτήτων β , και $\partial g^n(\alpha_i) / \partial \alpha_i > 0$.

Στην περίπτωση που βρισκόμαστε τώρα σε μια ένωση που αποφασίζει συγκεντρωτικά για τα δημόσια έξοδα, η πρώτη καλύτερη πολιτική, αφού όλες οι χώρες έχουν τον ίδιο πληθυσμό και το ίδιο εξωγενές εισόδημα, εστιάζει σε μια ένωση που αποσκοπεί στην απόκτηση της υψηλότερης δυνατής χρησιμότητας. Αυτό συνεπάγεται διαφορετικά δημόσια έξοδα για την κάθε χώρα, έστω να μεγιστοποιηθεί το άθροισμα των χρησιμότητων, και οι συνθήκες αριστοποίησης για κάθε χώρα i είναι:

$$\alpha_i H_g(g_i + \beta \sum g_j) = 1 - \beta \sum \alpha_j H_g(g_j + \beta \sum g_k) \quad \text{όπου } j \neq i \text{ και } k \neq j \quad (2)$$

που είναι ένα άλλο σύστημα N εξισώσεων, με λύση $g^*(\alpha_i)$, που αυξάνεται με το α_i , αλλά είναι υψηλότερο από το $g^d(\alpha_i)$ για κάθε α_i .

Η πρώτη καλύτερη πολιτική απαιτεί: (α) από την ένωση να επιβάλει διαφορετική πολιτική για κάθε χώρα και (β) οι προτιμήσεις πολιτικής κάθε χώρας να είναι γνωστές και επαληθεύσιμες. Αυτό βέβαια μοιάζει σε μεγάλο βαθμό μη

ρεαλιστικό, ειδικά εάν οι πληροφορίες για τις προτιμήσεις των χωρών δεν μπορούν να επαληθευτούν. Επιπλέον, οι μετακινήσεις ή οι κανόνες που εξαρτώνται από τις προτιμήσεις της χώρας (και από τις αλληλεπιδράσεις με τις άλλες χώρες) μπορεί να αποδειχθεί δύσκολο να υποστηριχθούν πολιτικά σε έναν κόσμο με, κατά τα άλλα, πανομοιότυπες χώρες. Για αυτόν ακριβώς το λόγο, υποθέτουμε ότι η πολιτική που αποφασίζεται σε επίπεδο ένωσης πρέπει να είναι η ίδια για κάθε χώρα και δεν μπορεί να εξαρτάται από την παράμετρο α των προτιμήσεων της χώρας.

Οι επιδράσεις της οικονομικής ενοποίησης

Δεδομένου ότι οποιασδήποτε μορφής οικονομική ένωση (ως μίγμα ελεύθερου διεθνούς εμπορίου και προστατευτισμού) δε βελτιώνει αυτόματα την ευημερία των χωρών-μελών της, στο σημείο τούτο θα εξετάσουμε τις οικονομικές επιπτώσεις των οικονομικών ενώσεων.

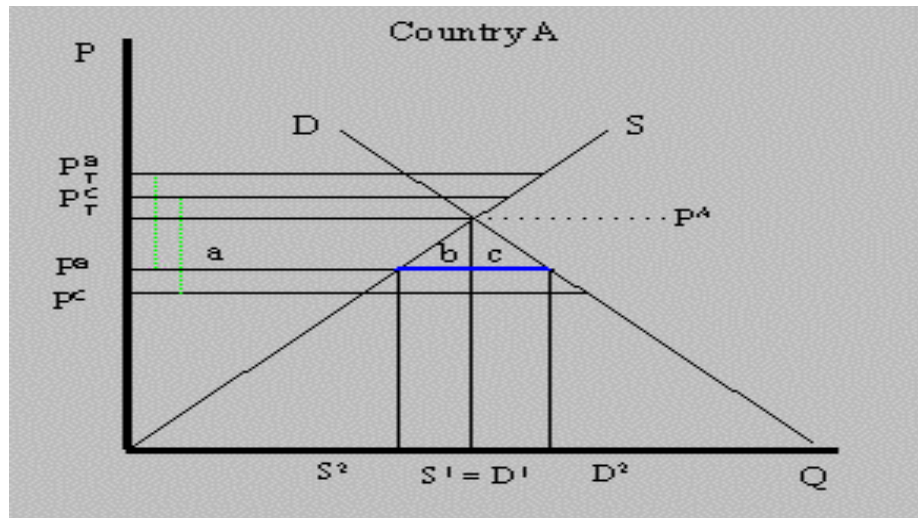
Σύμφωνα με τον καθηγητή J. Viner (1950), οι τελωνειακές ενώσεις μπορεί να οδηγήσουν, τόσο στη *δημιουργία εμπορίου* (trade creation), με συνέπεια τη βελτίωση της ευημερίας των χωρών-μελών τους, όσο και στην *εκτροπή εμπορίου* (trade diversion), με ακριβώς τα αντίθετα αποτελέσματα.

(i) Δημιουργία εμπορίου

Συγκεκριμένα, *δημιουργία*, δηλ. προαγωγή, *εμπορίου* έχουμε όταν η σύσταση της τελωνειακής ένωσης συμβάλλει στην υποκατάσταση εισαγωγών με χαμηλότερες τιμές, σε βάρος εκείνων με υψηλότερες, πριν την ΤΕ (τελωνειακή ένωση). Με άλλα λόγια, όταν φθηνότερα προϊόντα (εξαιτίας της ΤΕ) αντικαθιστούν άλλα ακριβότερα (πριν την ΤΕ), επιτυγχάνεται αποτελεσματικότερη κατανομή των πόρων, η οποία βελτιώνει την ευημερία των χωρών-μελών της ΤΕ. Διαγραμματικά η δημιουργία εμπορίου απεικονίζεται παρακάτω.

Υποθέτουμε ότι υπάρχουν τρεις χώρες στον κόσμο, οι χώρες Α, Β και C. Σε κάθε χώρα υπάρχει δεδομένη προσφορά και ζήτηση για ένα ομοιογενές αγαθό στην αντιπροσωπευτική βιομηχανία. Οι χώρες Α και Β θα διαμορφώσουν μια περιοχή ελευθεροποίησης των συναλλαγών (Ας σημειωθεί ότι η εκτροπή και η δημιουργία εμπορίου μπορούν να εμφανιστούν ανεξάρτητα από το εάν μια προνομιακή εμπορική συμφωνία, μια περιοχή ελευθεροποίησης των συναλλαγών ή μια τελωνειακή ένωση

διαμορφώνονται. Για ευκολία, θα αναφερθούμε στη ρύθμιση ως περιοχή

Σχήμα 2 – Δημιουργία Εμπορίου στη χώρα Α

ελευθεροποίησης των συναλλαγών (FTA)). Εδώ θα δοθεί έμφαση στη χώρα Α, ένα από τα δύο μέλη της FTA. Θα υποθέσουμε ότι η χώρα Α είναι μικρή χώρα στις διεθνείς αγορές, που σημαίνει ότι παίρνει τις διεθνείς τιμές όπως δίνονται. Οι χώρες Β και C είναι, υποθετικά, μεγάλες χώρες (ή περιοχές). Κατά συνέπεια, η χώρα Α μπορεί να εξαγάγει ή να εισαγάγει ένα μεγάλο μέρος ενός προϊόντος, όπως επιδιώκεται με τις χώρες Β και C, σε όποια τιμή επικρατεί σε εκείνες τις αγορές.

Υποθέτουμε ότι εάν η χώρα Α έκανε εμπόριο ελεύθερα, είτε με τη Β, είτε με τη C, θα επιθυμούσε να εισαγάγει το εν λόγω προϊόν. Αντ' αυτού η χώρα θα εφαρμόσει το ίδιο δασμολόγιο στις εισαγωγές από τις χώρες Β και C.

Παρακάτω θα περιγράψουμε την ισορροπία βάσει δασμολογίου που επιβάλλεται. Κατόπιν, θα υπολογίσουμε τα αποτελέσματα τιμών και ευημερίας που θα εμφανίζονταν σε αυτήν την αγορά, εάν οι χώρες Α και Β διαμόρφωναν μια περιοχή **απελευθέρωσης των συναλλαγών**. Όταν η τελευταία διαμορφωθεί, η χώρα Α διατηρεί το ίδιο δασμολόγιο ενάντια στη χώρα C (τη χώρα εκτός FTA).

Το γράφημα (Σχήμα 2) δείχνει τις καμπύλες προσφοράς και ζήτησης για τη χώρα Α. Οι P^b και P^c είναι οι τιμές προσφοράς του αγαθού στο ελεύθερο εμπόριο των

χωρών Β και C αντίστοιχα. Ας σημειωθεί ότι η χώρα C θεωρείται ικανή να προσφέρει το προϊόν σε χαμηλότερη τιμή από τη Β. (Για να συμβαίνει αυτό, η χώρα Β πρέπει να έχει δασμούς ή άλλους εμπορικούς περιορισμούς στις εισαγωγές από τη χώρα C, ή διαφορετικά ολόκληρη η αγορά της Β θα προερχόταν από τη C).

Υποθέτουμε ότι η Α επιβάλλει έναν ειδικό δασμό $t^B = t^C = t^*$, σταθερό για τις εισαγωγές από τις χώρες Β και C. Ο δασμός αυξάνει τις εγχώριες τιμές προσφοράς σε P_T^B και P_T^C αντίστοιχα. Το ύψος του δασμού διακρίνεται με τις πράσινες διακεκομμένες γραμμές στο Σχήμα 2, που δείχνουν ότι $t^* = P_T^B - P^B = P_T^C - P^C$.

Αφού, μετά τους δασμούς, η τιμή αυτάρκειας P^A στη χώρα Α είναι χαμηλότερη από τις τιμές P_T^B και P_T^C , το αγαθό δε θα εισαχθεί. Αντιθέτως, η χώρα Α θα προσφέρει στη δική της εγχώρια ζήτηση, δηλ. σε $S^1 = D^1$. Σε αυτήν την περίπτωση, οι αρχικοί δασμοί είναι απαγορευτικοί.

Κατόπιν, ας υποτεθεί ότι οι χώρες Α και Β σχηματίζουν μια περιοχή ελευθεροποίησης των συναλλαγών (FTA) και η Α εξαλείφει τους δασμούς στις εισαγωγές από τη χώρα Β. Τώρα ισχύει $t^B = 0$, αλλά το t^C παραμένει στο t^* . Οι εγχώριες τιμές στα αγαθά από τις χώρες Β και C είναι τώρα P^B και P_T^C , αντίστοιχα. Αφού $P^B < P^A$ η χώρα Α θα εισάγει τώρα το προϊόν από τη χώρα Β μετά την περιοχή ελευθεροποίησης των συναλλαγών. Στη χαμηλότερη εγχώρια τιμή P^B , οι εισαγωγές θα αυξηθούν ως την μπλε γραμμή, δηλ. κατά $D^2 - S^2$. Επομένως, το εμπόριο τώρα συμβαίνει με την FTA, δηλ. τώρα δημιουργείται, ενώ πριν δεν υπήρχε.

Τα αποτελέσματα της ενημερίας συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα:

	Χώρα Α
Πλεόνασμα καταναλωτή	$+ (a + b + c)$
Πλεόνασμα παραγωγού	$- a$
Κρατικά έσοδα	0
Εθνική ευημερία	$+ (b + c)$

Αναλυτικά, παρουσιάζονται εδώ τα αποτελέσματα του ελευθέρου εμπορίου στους:

Καταναλωτές της χώρας Α - Οι καταναλωτές του προϊόντος στην χώρα εισαγωγέα επωφελούνται από την περιοχή του ελευθέρου εμπορίου. Η μείωση της εγχώριας τιμής των εισαγόμενων προϊόντων και των εγχωρίων υποκαταστάτων αυξάνει το πλεόνασμα καταναλωτή στην αγορά. Το μέγεθος της μεταβολής στο πλεόνασμα καταναλωτή φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, καθώς και στο διάγραμμα.

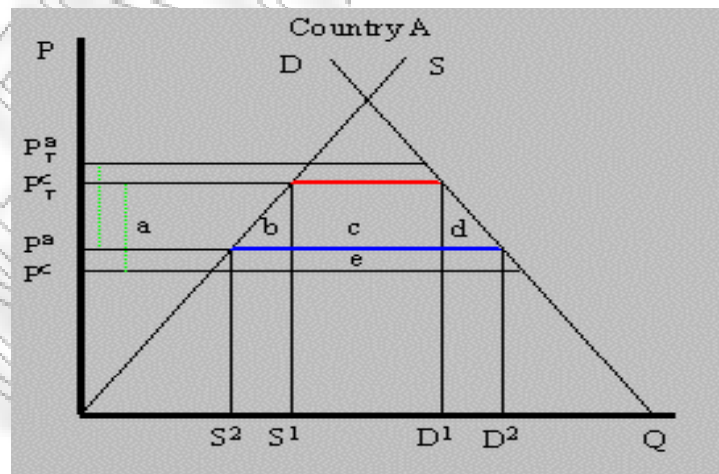
Παραγωγούς της χώρας Α - Οι παραγωγοί στην χώρα εισαγωγέα έχουν απώλειες ως αποτέλεσμα του ελευθέρου εμπορίου. Η μείωση στην τιμή του προϊόντος τους στην εγχώρια αγορά μειώνει το πλεόνασμα του παραγωγού στη βιομηχανία. Η μείωση της τιμής προκαλεί επίσης μείωση στο προϊόν των υφιστάμενων εταιρειών (και ίσως ορισμένες επιχειρήσεις κλείσουν), μείωση στην απασχόληση, και μείωση στο κέρδος ή/και στις πληρωμές του σταθερού κόστους. Το μέγεθος της μεταβολής στο πλεόνασμα καταναλωτή φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, καθώς και στο διάγραμμα.

Κυβέρνηση της χώρας Α – Αφού οι αρχικοί δασμοί ήταν απαγορευτικοί και το προϊόν δεν εισήχθη στην αρχή, δεν υπήρχε κανένα αρχικό δασμολογικό έσοδο. Έτσι η FTA δεν προκαλεί καμία απώλεια εσόδου.

Εθνική Ευημερία της χώρας Α - Το συνολικό αποτέλεσμα ευημερίας για τη χώρα βρίσκεται αθροίζοντας τα οφέλη και τις απώλειες των καταναλωτών και των παραγωγών. Το καθαρό αποτέλεσμα αποτελείται από δύο θετικά συστατικά: ένα θετικό όφελος στην αποδοτικότητα παραγωγής (b), ένα θετικό όφελος στην αποδοτικότητα κατανάλωσης (c). Αυτό σημαίνει ότι εάν η δημιουργία εμπορίου επιτυγχάνεται όταν μια FTA σχηματίζεται, θα πρέπει να οδηγεί σε καθαρά οφέλη εθνικής ευημερίας. Στον παραπάνω πίνακα και στο σχήμα 2 απεικονίζεται ο τρόπος μεταβολής της εθνικής ευημερίας.

(ii) Εκτροπή εμπορίου

Από την άλλη πλευρά, μείωση, δηλ. εκτροπή, εμπορίου δημιουργείται όταν η ΤΕ προκαλεί μεταβολή των εισαγωγών, από πηγές μικρότερου κόστους (πριν την ΤΕ) σε μεγαλύτερου (μετά την ΤΕ).

Σχήμα 3 – Εκτροπή Εμπορίου στη χώρα Α

Το Σχήμα 3 διαφέρει από το Σχήμα 2 μόνο στο ότι η τιμή προσφοράς στο ελεύθερο εμπόριο που προσφέρεται από τη χώρα Β, P^B , είναι χαμηλότερη και

πλησιέστερη στην τιμή προσφοράς ελευθέρου εμπορίου που προσφέρεται από τη χώρα C, P^C .

Η παραπάνω περιγραφή, που αφορά την ισορροπία προ και μετά FTA, παραμένει η ίδια και η εκτροπή εμπορίου εξακολουθεί να συμβαίνει. Τα αποτελέσματα ευημερίας παραμένουν τα ίδια ως προς την κατεύθυνση, αλλά διαφέρουν ως προς το μέγεθος. Ας σημειωθεί ότι το όφελος από το πλεόνασμα του καταναλωτή είναι τώρα μεγαλύτερο, διότι η πτώση στην εγχώρια τιμή είναι μεγαλύτερη. Πρέπει ακόμη να σημειώσουμε ότι το καθαρό αποτέλεσμα της εθνικής ευημερίας, $(b + d - e)$, φαίνεται θετικό. Τούτο δείχνει ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, η δημιουργία του FTA που προκαλεί την εκτροπή εμπορίου, μπορεί να έχει ένα θετικό αποτέλεσμα εθνικής ευημερίας. Συνεπώς, η εκτροπή εμπορίου μπορεί (αλλά όχι απαραίτητα) να μειώνει την ευημερία. Εκτροπή εμπορίου υπάρχει όταν κάποιες χώρες εντός εμπορικών συνασπισμών, που προστατεύονται από εμπορικούς περιορισμούς, ανακαλύψουν ότι μπορούν να παράγουν αγαθά φθηνότερα από χώρες εκτός συνασπισμού. Έτσι, η παραγωγή θα στραφεί από αυτές τις χώρες εκτός συνασπισμού που έχουν ένα φυσικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, προς σε εκείνες εντός του συνασπισμού. Μιλώντας γενικά, όσο μεγαλύτερη είναι η διαφορά ανάμεσα στις μη στρεβλωμένες τιμές της χώρας-συνεργάτη στην FTA και του υπόλοιπου κόσμου, τόσο πιο πιθανό είναι η εκτροπή εμπορίου να μειώσει την εθνική ευημερία.

	Χώρα A
Πλεόνασμα καταναλωτή	$+ (a + b + c + d)$
Πλεόνασμα παραγωγού	$- a$
Κρατικά έσοδα	$- (c + e)$
Εθνική ευημερία	$+ (b + d) - e$

Αναλυτικά, παρουσιάζονται εδώ τα αποτελέσματα του ελευθέρου εμπορίου στους:

Καταναλωτές της χώρας Α – Οι καταναλωτές του προϊόντος στην χώρα εισαγωγέα επωφελούνται από την περιοχή του ελευθέρου εμπορίου. Η μείωση της εγχώριας τιμής των εισαγόμενων προϊόντων και των εγχωρίων υποκαταστάτων αυξάνει το πλεόνασμα καταναλωτή στην αγορά. Το μέγεθος της μεταβολής στο πλεόνασμα καταναλωτή φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, καθώς και στο διάγραμμα.

Παραγωγούς της χώρας Α – Οι παραγωγοί στην χώρα εισαγωγέα έχουν απώλειες ως αποτέλεσμα του ελευθέρου εμπορίου. Η μείωση στην τιμή του προϊόντος τους στην εγχώρια αγορά μειώνει το πλεόνασμα του παραγωγού στη βιομηχανία. Η μείωση της τιμής προκαλεί επίσης μείωση στο προϊόν των υφιστάμενων εταιρειών (και ίσως ορισμένες επιχειρήσεις κλείσουν), μείωση στην απασχόληση, και μείωση στο κέρδος ή/και στις πληρωμές του σταθερού κόστους. Το μέγεθος της μεταβολής στο πλεόνασμα καταναλωτή φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, καθώς και στο διάγραμμα.

Κυβέρνηση της χώρας Α – Η κυβέρνηση χάνει όλα τα έσοδα από δασμούς που είχαν μαζευτεί από τις εισαγωγές του προϊόντος. Αυτό μειώνει τα κρατικά έσοδα που μπορούν με τη σειρά τους να μειώσουν την κυβερνητική κατανάλωση ή συναλλαγές ή να αυξήσουν το κυβερνητικό χρέος. Το ποιος χάνει εξαρτάται από το πώς επιτυγχάνεται ο συντονισμός. Το μέγεθος της μεταβολής στα έσοδα από δασμούς φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, καθώς και στο διάγραμμα.

Εθνική ευημερία της χώρας Α – Το συνολικό αποτέλεσμα ευημερίας για τη χώρα βρίσκεται αθροίζοντας τα οφέλη και τις απώλειες των καταναλωτών, των παραγωγών και της κυβέρνησης. Το καθαρό αποτέλεσμα αποτελείται από τρία συστατικά: ένα θετικό όφελος στην αποδοτικότητα παραγωγής (b), ένα θετικό όφελος στην

αποδοτικότητα κατανάλωσης (d) και μια αρνητική απώλεια των εσόδων από δασμούς (e). Ας σημειωθεί ότι όχι ολόκληρη η απώλεια των εσόδων από δασμούς (c + e) αντιπροσωπεύεται στην απώλεια του κράτους. Κι αυτό γιατί ορισμένες από τις συνολικές απώλειες (περιοχή C) μετακυλίνουν, στην πραγματικότητα, στους καταναλωτές. Το μέγεθος της μεταβολής στην εθνική ευημερία φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, καθώς και στο διάγραμμα.

Επειδή υπάρχουν και θετικά και αρνητικά στοιχεία, το καθαρό αποτέλεσμα της εθνικής ευημερίας μπορεί να είναι είτε θετικό, είτε αρνητικό. Το παραπάνω διάγραμμα απεικονίζει την περίπτωση στην οποία το FTA προκαλεί μείωση στην εθνική ευημερία. Είναι προφανές ότι η περιοχή e είναι μεγαλύτερη από το άθροισμα των a και b. Συνεπώς, υπό αυτή τη συνθήκη, το FTA με την εκτροπή εμπορίου θα προκαλούσε την **πτώση της εθνικής ευημερίας**.

(iii) Συνολικά αποτελέσματα ευημερίας μιας FTA

Η παραπάνω ανάλυση εξετάζει τα αποτελέσματα της ευημερίας επάνω στους συμμετέχοντες σε μια συγκεκριμένη αγορά μιας χώρας που εισάγεται σε ζώνη ελεύθερου εμπορίου. Ωστόσο, όταν η τελευταία σχηματίζεται (FTA), πιθανότατα πολλές αγορές και πολλές χώρες επηρεάζονται, και όχι μόνο μία από αυτές. Επομένως, για να αναλυθούν τα συνολικά αποτελέσματα της FTA, πρέπει να αθροιστούν τα αποτελέσματα στις διάφορες αγορές και στις διάφορες χώρες.

Ο απλούστερος τρόπος για να γίνει αυτό είναι να φανταστεί κανείς ότι μια χώρα που εισάγεται στην FTA μπορεί να έχει ορισμένες αγορές-εισαγωγείς στις οποίες θα συμβεί δημιουργία εμπορίου και άλλες αγορές που θα συμβεί εκτροπή εμπορίου. Οι πρώτες αγορές σίγουρα θα αποκτούσαν οφέλη στην εθνική τους ευημερία, ενώ οι

δεύτερες ίσως να αποκτούσαν απώλειες εθνικής ευημερίας. Είναι σύνηθες για τους οικονομολόγους να κάνουν την παρακάτω δήλωση: «Εάν τα θετικά αποτελέσματα από τη δημιουργία εμπορίου είναι μεγαλύτερα από τα αρνητικά αποτελέσματα από την εκτροπή εμπορίου, τότε η FTA θα βελτιώσει την εθνική ευημερία. Μια περισσότερο λακωνική δήλωση, αν και κάπως λιγότερο ακριβής, είναι ότι «εάν μια FTA επιφέρει περισσότερη δημιουργία εμπορίου από ότι εκτροπή εμπορίου, τότε η FTA βελτιώνει την ευημερία».

Παρ' όλα αυτά, η αντίστροφη δήλωση είναι επίσης δυνατή, π.χ. «εάν μια FTA προκαλεί περισσότερη εκτροπή εμπορίου από ότι δημιουργία εμπορίου, τότε η FTA είναι πιθανό να μειώνει την ευημερία για τη χώρα». Αυτή η περίπτωση είναι αρκετά ενδιαφέρουσα, αφού σημαίνει ότι η μετακίνηση προς το ελεύθερο εμπόριο από μια ομάδα χωρών μπορεί στην πραγματικότητα να μειώσει την εθνική ευημερία όλων των χωρών που περικλείονται. Με άλλα λόγια, μια μετακίνηση προς την κατεύθυνση μιας αποτελεσματικότερης πολιτικής ελευθέρου εμπορίου μπορεί να μην αυξήσει την οικονομική αποδοτικότητα. Παρόλο που αυτό το αποτέλεσμα μπορεί να μοιάζει ενορατικό, μπορεί εύκολα να διευθετηθεί στη θεωρία της δεύτερης καλύτερης επιλογής (theory of the second-best).

(iv) Η θεωρία της δεύτερης καλύτερης επιλογής

Εάν το ελεύθερο εμπόριο είναι οικονομικά η πιο αποτελεσματική πολιτική, πώς μπορεί μια κίνηση στο ελεύθερο εμπόριο από μια ομάδα χωρών να μειώσει την οικονομική αποτελεσματικότητα; Η απάντηση είναι αρκετά απλή εάν τοποθετήσουμε την ιστορία του σχηματισμού του FTA στο πλαίσιο της θεωρίας του δεύτερου καλύτερου (theory of the Second-Best). Σύμφωνα με την εν λόγω θεωρία, όταν

υπάρχουν στρεβλώσεις ή ατέλειες σε μια αγορά, τότε η πρόσθεση μιας επιπλέον στρέβλωσης (όπως η πολιτική εμπορίου) δε θα μπορούσε στην πραγματικότητα να αύξει την ευημερία ή την οικονομική αποτελεσματικότητα. Στην περίπτωση του FTA, η μεταβολή της πολιτικής είναι η αφαίρεση των φραγμών του εμπορίου και όχι η πρόσθεση μιας νέας πολιτικής εμπορίου. Ωστόσο, η θεωρία της δεύτερης καλύτερης επιλογής λειτουργεί εξίσου καλά και αντιστρόφως.

Προτού μια χώρα εισαχθεί στην FTA έχει στρεβλώσεις που επιβάλλονται από την πολιτική, η οποία καθορίζει τους δασμολογικούς φραγμούς που εφαρμόζονται στις εισαγωγές των αγαθών. Αυτό σημαίνει ότι η αρχική ισορροπία μπορεί να χαρακτηριστεί ως η δεύτερη καλύτερη ισορροπία. Όταν σχηματίζεται η FTA, ορισμένες από αυτές τις στρεβλώσεις εξαφανίζονται, π.χ. οι δασμοί που εφαρμόζονται στους συνεργάτες της FTA. Ωστόσο, άλλες στρεβλώσεις παραμένουν, π.χ. οι δασμοί που εφαρμόζονται κατά των χωρών που δεν είναι μέλη. Αν η μερική αφαίρεση των δασμών ουσιαστικά επιφέρει τα αρνητικά αποτελέσματα που προκαλούνται από τους εναπομείναντες περιορισμούς στους δασμούς με τις χώρες-μη μέλη της FTA, τότε οι βελτιώσεις της αποτελεσματικότητας που προκαλούνται από το ελεύθερο εμπόριο εντός FTA θα μπορούσαν να επικαλυφθούν από τα αρνητικά αποτελέσματα της ευημερίας που προκαλούνται από τους εναπομείναντες φραγμούς εκτός FTA και η εθνική ευημερία θα μπορούσε να μειωθεί (St. Suranovic, 1998).

Αυτό στην ουσία συμβαίνει στην περίπτωση της εκτροπής εμπορίου, όπου μια ένωση (FTA) μετατοπίζει τις εισαγωγές της από έναν πιο αποτελεσματικό προμηθευτή σε έναν λιγότερο αποτελεσματικό, πράγμα που προκαλεί μείωση της εθνικής ευημερίας. Παρόλο που η οικονομία ευνοείται από την εξάλειψη των εγχωρίων στρεβλώσεων, εάν αυτά τα οφέλη είναι μικρότερα από την απώλεια αποτελεσματικότητας του προμηθευτή, τότε η εθνική ευημερία μειώνεται. Γενικά, ο

μοναδικός τρόπος για να εξασφαλιστεί ότι η απελευθέρωση του εμπορίου θα οδηγήσει σε βελτίωση της αποτελεσματικότητας είναι η αφαίρεση των εμπορικών περιορισμών της χώρας απέναντι σε όλες τις χώρες.

(v) Άλλες δυναμικές επιδράσεις των τελωνειακών ενώσεων

Πέρα, όμως, από τις παραπάνω βασικές στατικές επιπτώσεις μιας τελωνειακής ένωσης (ΤΕ) χωρών, υφίσταται μια σειρά δυναμικών επιδράσεων, για τις οποίες πρέπει να επισημανθεί ότι είναι περισσότερο απόρροια της διεύρυνσης του μεγέθους των εγχώριων αγορών, των χωρών-μελών της ΤΕ, δηλαδή της ανάπτυξης του ενδοκοινοτικού εμπορίου και της εκμετάλλευσης των οικονομιών κλίμακας παραγωγής από τις επιδράσεις που δραστηριοποιούνται σε αυτό, παρά αυτής της ίδιας της ΤΕ.

Οι προαναφερθείσες οικονομίες κλίμακας παραγωγής χρησιμοποιούνταν ήδη από την εποχή του Α. Smith, ως επιχειρήματα υπέρ του ελεύθερου διεθνούς εμπορίου. Οι ΤΕ χωρών, που θεωρούνται ως συνώνυμο της επέκτασης των εγχώριων αγορών, δημιουργούν τις προϋποθέσεις για τη λειτουργία των επιχειρήσεων σε επίπεδα παραγωγής οικονομιών κλίμακας. Επίσης, οι ΤΕ ως ενδιάμεσο καθεστώς ανάμεσα στον Προστατευτισμό και το Ελεύθερο Διεθνές Εμπόριο, μπορούν να βοηθήσουν στην ανάπτυξη των Νηπιακών Βιομηχανιών των χωρών-μελών της Ένωσης. Με ένα προστατευτικό πλαίσιο λειτουργίας έναντι των τρίτων χωρών η ΤΕ διευκολύνει την αύξηση του μεγέθους των Νηπιακών Βιομηχανιών. Αργότερα, οι τελευταίες, με τη σταδιακή μείωση του προστατευτισμού, αποκτούν τη δυνατότητα ανταγωνιστικής λειτουργίας σε παγκόσμιο επίπεδο.

Εξάλλου, η ανάπτυξη του ενδοκοινοτικού εμπορίου αυξάνει τον ανταγωνισμό των επιχειρήσεων και τις αναγκάζει να βελτιώσουν την παραγωγικότητά τους. Στην πράξη βέβαια οι αγορές δεν έχουν τη μορφή του τέλειου ανταγωνισμού που προβλέπει

η οικονομική θεωρία, από την αύξηση των ροών εμπορίου. Έχει αποδειχθεί εμπειρικά ότι οι στρεβλώσεις (μονοπωλιακός ανταγωνισμός, ολιγοπώλια ή ακόμα και μονοπώλια) που δημιουργούνται στις αγορές των χωρών-μελών της ΤΕ, αντιμετωπίζονται κυρίως με πολιτικές (διοικητικές) αποφάσεις. Τα αρμόδια, δηλαδή, υπερεθνικά όργανα της ΤΕ θεσπίζουν νόμους ή κανονισμούς λειτουργίας των αγορών σε ένα πλαίσιο προστασίας του υψηλού βαθμού ανταγωνισμού, αφού ο «πλήρης ανταγωνισμός» είναι μάλλον ακαδημαϊκό εργαλείο οικονομικής ανάλυσης. Έτσι, το σύνολο της κοινωνίας της ΤΕ αποκομίζει τη μεγαλύτερη δυνατή χρησιμότητα από τη βελτιστοποίηση της κατανομής των ανεπαρκών της παραγωγικών συντελεστών.

Τέλος, σημαντικότερη δυναμική επίδραση της συμμετοχής, ιδιαίτερα των μικρών χωρών, σε ΤΕ είναι τα πολιτικά οφέλη. Η προστασία των δημοκρατικών θεσμών, η εθνική ασφάλεια, η αυξημένη επιρροή και η διαπραγματευσιμότητα, η προστασία του περιβάλλοντος, διάφορα θέματα πολιτισμού, κ.ά., συνιστούν μη μη-οικονομικούς λόγους για τους οποίους, όπως κι ο Viner τόνισε, οι χώρες αυτές πρώτα από όλα επιδιώκουν τη συμμετοχή τους σε οικονομικές ενώσεις (ΟΕ).

Β' Μ Ε Ρ Ο Σ

Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί

Εκφράσεις της προσπάθειας παγκοσμιοποίησης, αλλά και της δημιουργίας εξωτερικοτήτων στην οικονομία, αποτελούν οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί που έχουν συσταθεί. Παρακάτω μελετάμε έξι περιπτώσεις οικονομικής ενοποίησης.

1. Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.)

Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης ΟΟΣΑ (Organization of Economic Co-operation and Development, OECD), ιδρύθηκε το 1961 από τις αναπτυγμένες χώρες. Έχει 29 κράτη-μέλη, τα οποία παράγουν τα 2/3 του παγκόσμιου όγκου των προϊόντων και υπηρεσιών. Δεν αποτελεί μια κλειστή λέσχη, ενώ τα κράτη-μέλη του αναπτύσσουν πολύπλευρες σχέσεις συνεργασίας με όλες τις χώρες του κόσμου.

Το ανώτατο διοικητικό όργανο του ΟΟΣΑ είναι το Συμβούλιο, το οποίο έχει δικαίωμα λήψης αποφάσεων. Στο Συμβούλιο κάθε χώρα και η Ευρωπαϊκή Ένωση εκπροσωπούνται από 1-1 άτομο. Συνεδριάζει συστηματικά σε επίπεδο πρέσβων με σκοπό τον καθορισμό των κατευθύνσεων του Οργανισμού. Σε επίπεδο υπουργών συνεδριάζει μια φορά τον χρόνο έχοντας ως αντικείμενο διάφορα θέματα, όπως είναι η εξέταση των εξελίξεων της διεθνούς οικονομίας, η ανταλλαγή πληροφοριών, η αλληλοενημέρωση, η διαμόρφωση γνώμης και η λήψη αποφάσεων για τα σοβαρότερα επίμαχα ζητήματα και για επίκαιρα θέματα. Ο ΟΟΣΑ έχει περίπου 200 επιτροπές, ομάδες εργασίας και ομάδες εμπειρογνομόνων. Έχει 8 διευθύνσεις (Οικονομική, Στατιστική, Γεωργική Διεύθυνση κ.λ.π.). Στο πλαίσιο του ΟΟΣΑ λειτουργούν διάφορα κέντρα, όπως το Αναπτυξιακό Κέντρο, η Υπηρεσία Περιφερειακής Ανάπτυξης και η

Επιτροπή Αναπτυξιακής Βοήθειας. Η Γραμματεία του ΟΟΣΑ διευθύνεται από το Γενικό Γραμματέα και 4 αναπληρωτές του. Ο ΟΟΣΑ χρηματοδοτείται από τις συνδρομές των κρατών-μελών.

Η πρόσληψη νέων κρατών – μελών γίνεται με βάση τα εξής κριτήρια:

- Η βασική αρχή οργάνωσης της οικονομίας είναι η οικονομία της αγοράς.
- Στην υποψήφια χώρα κυριαρχεί ο δημοκρατικός πλουραλισμός (πολυκομματικό σύστημα).
- Γίνονται σεβαστά τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Οι βασικοί σκοποί του ΟΟΣΑ καθορίζονται στο καταστατικό του και μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

(α) Σύμφωνα με το άρθρο 1 του καταστατικού, ο ΟΟΣΑ λειτουργεί με σκοπό την επίτευξη της όσο το δυνατό ταχύτερης οικονομικής μεγέθυνσης, απασχόλησης και αύξησης του βιοτικού επιπέδου. Οι παραπάνω σκοποί πρέπει να επιτευχθούν σε συνθήκες χρηματοοικονομικής σταθερότητας σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Το ίδιο άρθρο απαιτεί από τα κράτη-μέλη να συμβάλουν στην χωρίς περιορισμούς και διακρίσεις ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου.

(β) Σύμφωνα με το άρθρο 2 του καταστατικού, τα κράτη-μέλη οφείλουν να προωθούν την οικονομική μεγέθυνση, την εσωτερική και διεθνή οικονομική σταθερότητα, να περιορίζουν τα εμπόδια του διεθνούς εμπορίου, να απελευθερώνουν τη διεθνή κίνηση των κεφαλαίων και να συμβάλουν στην οικονομική άνοδο όλων των χωρών του κόσμου. Υποχρέωση των κρατών-μελών αποτελεί ακόμα η ενημέρωση του ΟΟΣΑ για τα εθνικά και διεθνή στατιστικά δεδομένα.

(γ) Σκοπό του ΟΟΣΑ αποτελεί η ανάπτυξη των οικονομικών σχέσεων με τρίτες χώρες, η προώθηση της οικονομικής ολοκλήρωσης μεταξύ των χωρών του κόσμου, η

μετάδοση των αναπτυξιακών εμπειριών των κρατών-μελών του ΟΟΣΑ στις αναπτυσσόμενες χώρες. Ο ΟΟΣΑ δημιούργησε στενές σχέσεις συνεργασίας με τη δυναμικά αναπτυσσόμενη Νοτιο-Ανατολική Ασία και τις χώρες της Λατινικής Αμερικής. Το 1989 ξεκίνησε ένα πρόγραμμα για την προώθηση της μετάβασης και του μετασχηματισμού της Κεντροανατολικής Ευρώπης.

Ο ΟΟΣΑ αναπτύσσει σημαντικές ερευνητικές δραστηριότητες, εκπονεί πολλές συγκριτικές μελέτες, ιδιαίτερα στους εξής τομείς:

- Η γήρανση του πληθυσμού και οι επιπτώσεις της.
- Οι νέες μέθοδοι διοίκησης των επιχειρήσεων.
- Η εκπαίδευση και η κατάρτιση.
- Το ηλεκτρονικό εμπόριο.
- Η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.
- Οι μακροοικονομικές πολιτικές.
- Οι μεταρρυθμίσεις της ρύθμισης της οικονομίας.
- Το φορολογικό σύστημα.
- Το διεθνές εμπόριο.
- Η αειφόρος ανάπτυξη.

2. Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (Δ.Ν.Τ.)

Το μεταπολεμικό διεθνές νομισματικό σύστημα διαμορφώθηκε με τη Συμφωνία του Bretton Woods που υπογράφηκε το 1944 από 29 κράτη και τέθηκε σε ισχύ το 1945. Σήμερα αριθμεί πάνω από 180 μέλη. Δημιουργήθηκαν διάφοροι θεσμοί, οι κυριότεροι των οποίων είναι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ΔΝΤ (International Monetary Fund – IMF), η Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (International Bank for Reconstruction and Development – IBRD), η Διεθνής Χρηματοδοτική Εταιρία

(International Financial Corporation – IFC) και ο Διεθνής Αναπτυξιακός Οργανισμός (International Development Association – IDA).

Οι βασικοί σκοποί του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου είναι:

- Η προαγωγή της διεθνούς νομισματικής συνεργασίας.
- Η καθιέρωση φιλελεύθερου συστήματος διεθνών πληρωμών και η κατάργηση των συναλλαγματικών περιορισμών.
- Η προαγωγή της συναλλαγματικής σταθερότητας και η αποφυγή συναλλαγματικών υποτιμήσεων για ανταγωνιστικούς σκοπούς.
- Η προσωρινή διάθεση στα μέλη του ταμείου των πόρων αυτού, με επαρκείς διασφαλίσεις ώστε να παρέχεται σε αυτά η δυνατότητα να εξομαλύνουν ανισορροπίες του ισοζυγίου πληρωμών.
- Η διευκόλυνση της επέκτασης και ισόρροπης ανάπτυξης του διεθνούς εμπορίου και η συμβολή στη διατήρηση υψηλού επιπέδου απασχόλησης και εισοδήματος.

Κάθε κράτος-μέλος του Ταμείου έχει ένα μερίδιο (quota), το οποίο αντιπροσωπεύει τη συμμετοχή του κράτους στο ΔΝΤ. Αρχικά, καθορίστηκε με βάση μια φόρμουλα που περιελάμβανε διάφορες οικονομικές μεταβλητές (μέση ροή εξαγωγών και εισαγωγών, εθνικό εισόδημα κ.λ.π.). Στις 31.7.1987, το σύνολο των μεριδίων των μελών ανέρχεται σε 90 δισεκατομμύρια Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα – ΕΤΔ (Special Drawing Rights – SDR). Το μερίδιο κάθε μέλους καθορίζει και τη δύναμή του σε ψήφους. Κάθε κράτος-μέλος με την εισδοχή του στο ΔΝΤ λαμβάνει 250 βασικές ψήφους. Εκτός από αυτές, κάθε 100.000 SDR του μεριδίου αντιπροσωπεύουν μία ψήφο. Το μερίδιο προσδιορίζει επίσης και το μέγιστο ποσό που μπορεί να αντλήσει ένα κράτος-μέλος από τους πόρους του ΔΝΤ και το ποσοστό των κατανεμόμενων σε

αυτό SDR. Τα κράτη-μέλη καταβάλλουν το 75% του μεριδίου τους σε εθνικό νόμισμα και το 25% σε SDR ή άλλα νομίσματα που χρησιμοποιούνται σαν αποθέματα.

Με τη Συμφωνία του Bretton Woods καθιερώθηκαν ορισμένοι κανόνες λειτουργίας του διεθνούς νομισματικού συστήματος:

- I. Καθορισμός εκ μέρους των κρατών-μελών μιας ισοτιμίας του νομίσματός τους έναντι του χρυσού είτε άμεσα είτε έμμεσα, μέσω του δολαρίου.
- II. Το δολάριο αποτελεί το νόμισμα κλειδί: οι συναλλαγές γίνονται κυρίως σε δολάρια. Το δολάριο είναι ο κύριος συντελεστής των νομισματικών αποθεμάτων. Η διεθνής ρευστότητα, δηλαδή η απρόσκοπτη ικανότητα μιας χώρας να πληρώνει τις διεθνείς οφειλές της, εξαρτάται από τα αποθέματα σε δολάρια. Η ισοτιμία των άλλων νομισμάτων καθορίζεται σε δολάρια.
- III. Το δολάριο μέχρι το 1971 είχε σχέση με το χρυσό: η ισοτιμία του δολαρίου ήταν εκφρασμένη σε χρυσό (1 ουγγιά χρυσός = 35 δολάρια στην αρχή και 1 ουγγιά χρυσός = 42,22 δολάρια αργότερα). Οι ΗΠΑ ανέλαβαν την υποχρέωση να μετατρέπουν, με βάση την παραπάνω επίσημη ισοτιμία, σε χρυσό τα δολάρια των κεντρικών τραπεζών των ξένων χωρών.
- IV. Η διατήρηση της αγοραίας αξίας του νομίσματος των κρατών μελών εντός περιθωρίων που δεν υπερέβαιναν το 1% της καθορισθείσας ισοτιμίας, είτε προς τα πάνω είτε προς τα κάτω.
- V. Τα κράτη-μέλη μπορούσαν να μεταβάλουν τη συναλλαγματική τιμή του νομίσματός τους μόνο για να διορθώσουν βασικές ανισοσκελίες και μόνο κατόπιν διαβουλεύσεων με το ΔΝΤ.

Το ΔΝΤ διοικείται από το Συμβούλιο των Διοικητών που απαρτίζεται από τους εκπροσώπους των κρατών-μελών, το Εκτελεστικό Συμβούλιο και τον Διευθύνοντα

Σύμβουλο. Στο πλαίσιο του ΔΝΤ λειτουργούν γενικές διευθύνσεις, διάφορα τμήματα και επιτροπές. Οι αποφάσεις του ΔΝΤ επηρεάζονται σε καθοριστικό βαθμό από τις μεγάλες οικονομικές δυνάμεις.

Το διεθνές νομισματικό σύστημα του Bretton Woods λειτούργησε αποτελεσματικά τις πρώτες δύο μεταπολεμικές δεκαετίες, με βάση τις πιο πάνω αρχές, εκπληρώνοντας τις βασικές του λειτουργίες. Όμως, από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 εισήλθε σε μία φάση κρίσης με συνέπεια να καταρρεύσει στις αρχές της δεκαετίας του 1970. Οι κυριότερες αιτίες της κρίσης ήταν οι εξής:

- I. Η επιτάχυνση του πληθωρισμού και οι μεγάλες διαφορές στο επίπεδο πληθωρισμού των κρατών-μελών. Αυτός ο παράγοντας, μαζί με άλλους, επηρέασαν την ανταγωνιστικότητά τους και οδήγησαν στην όξυνση των ανισορροπιών των ισοζυγίων πληρωμών.
- II. Η χαλάρωση των ελέγχων στις διεθνείς κινήσεις κεφαλαίων, ο πολλαπλασιασμός των πολυεθνικών εταιρειών και των ποσών των ξένων άμεσων επενδύσεων, η διόγκωση της αγοράς των ευρωδολαρίων. Όλες αυτές οι διαδικασίες διευκόλυναν την κερδοσκοπία στις βραχυπρόθεσμες κινήσεις κεφαλαίων.
- III. Η αλλαγή στον οικονομικό συσχετισμό των δυνάμεων σε βάρος των ΗΠΑ και υπέρ της Ιαπωνίας, της Γερμανίας και άλλων χωρών. Η αυξανόμενη οικονομική δύναμη της Γερμανίας, της Ιαπωνίας και άλλων χωρών δημιουργούσε συνεχώς πλεονάσματα στα ισοζύγια πληρωμών και ενίσχυε τη θέση των εθνικών νομισμάτων, αντίθετα με τις ΗΠΑ, όπου τα αυξανόμενα ελλείμματα αποδυνάμωναν τη θέση του δολαρίου.
- IV. Η εσωτερική αντίφαση, το παράδοξο του διεθνούς νομισματικού συστήματος του Bretton Woods: προϋπόθεση της διεθνούς ρευστότητας είναι η εκροή

δολαρίων από τις ΗΠΑ προς τις άλλες χώρες. Όμως, όσο μεγαλύτερη είναι η εκροή δολαρίων, τόσο πιο προβληματική γίνεται η διεθνής ρευστότητα των ΗΠΑ. Και τούτο διότι το δολάριο αποτελεί τον κυριότερο αποθεματικό συντελεστή και οι ΗΠΑ είχαν αναλάβει την υποχρέωση να μετατρέπουν σε χρυσό τα δολάρια των ξένων κεντρικών τραπεζών. Πέρα από τη λειτουργία του διεθνούς χρήματος, υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που οδηγούν στην εκροή μεγάλων ποσοτήτων δολαρίων από τις ΗΠΑ προς το εξωτερικό. Τέτοιοι παράγοντες είναι το ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο, οι άμεσες αμερικανικές επενδύσεις στο εξωτερικό, η επέκταση των πολυεθνικών επιχειρήσεων, η συντήρηση των αμερικανικών βάσεων στο εξωτερικό, κ.λ.π. Σαν αποτέλεσμα των πιο πάνω διαδικασιών ανατράπηκε η ισορροπία μεταξύ των αποθεμάτων των ΗΠΑ σε χρυσό (που από 24 δισεκατομμύρια δολάρια το 1949 περιορίστηκαν σε 10 δισεκατομμύρια δολάρια περίπου το 1973 και των βραχυπρόθεσμων απαιτήσεων των ξένων κεντρικών τραπεζών σε δολάρια (που ανήλθαν σε 60 δισεκατομμύρια δολάρια περίπου του 1973).

Κάτω από αυτές τις συνθήκες καταρρέει το διεθνές νομισματικό σύστημα του Bretton Woods: οι ΗΠΑ καταργούν επίσημα τη μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό και σε άλλα αποθεματικά νομίσματα (Αύγουστος 1971), κλονίζεται η εμπιστοσύνη στο δολάριο, εγκαταλείπεται το σύστημα των καθηλωμένων σταθερών ισοτιμιών, γίνονται μεγάλες υποτιμήσεις και αρχίζουν οι μεγάλες διακυμάνσεις των νομισμάτων και των ισοτιμιών τους. Οι ΗΠΑ π.χ. υποτίμησαν το δολάριο το 1971 και το 1973. Το 1978 γίνονται νέες μεταρρυθμίσεις του συστήματος. Καθιερώνεται η ελευθερία επιλογής της συναλλαγματικής ρύθμισης: ένα μέλος του ΔΝΤ μπορεί να επιλέξει είτε το σύστημα διακύμανσης του νομίσματός του, είτε τον προσδιορισμό της

αξίας του νομίσματός του σε σχέση με τα ΕΤΔ. Περιορίζεται ο ρόλος του χρυσού στο διεθνές νομισματικό σύστημα και ενισχύεται η τάση απονομισματοποίησής του. Από την άλλη πλευρά, ενισχύεται ο ρόλος των ΕΤΔ.

Τα Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα (ΕΤΔ) καθιερώνονται σαν συμπληρωματικά συναλλαγματικά αποθέματα κοντά στο χρυσό και τα αποθεματικά νομίσματα (το δολάριο, τη λίρα, το μάρκο, το γιεν, κ.λ.π.). Αποτελεί ένα είδος χάρτινου χρυσού. Ο σκοπός είναι η συμπλήρωση της διεθνούς ρευστότητας με την ενίσχυση του ρόλου των ΕΤΔ. Για τον σκοπό αυτό γίνονται ορισμένες αλλαγές που βελτιώνουν το χαρακτήρα των ΕΤΔ ως αποθεμάτων. Σε όλα τα κράτη-μέλη του ΔΝΤ είναι δυνατό να κατανεμηθούν ΕΤΔ, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν είτε στις συναλλαγές μεταξύ τους, είτε στις συναλλαγές τους με το ΔΝΤ, είτε στις συναλλαγές τους με καθορισμένους κατόχους. Στην αρχή, η αξία των ΕΤΔ καθοριζόταν σε χρυσό. Αρχικά 1 ΕΤΔ αντιστοιχούσε σε 1 δολάριο. Το 1974 η αξία του ΕΤΔ καθορίστηκε με βάση ένα καλάθι 5 νομισμάτων που αναθεωρούνται κάθε πέντε χρόνια. Η ισοτιμία του ΕΤΔ έναντι των άλλων νομισμάτων καθορίζεται λαμβάνοντας υπόψη τη συναλλαγματική τιμή του νομίσματος αυτού έναντι του δολαρίου.

Το ΔΝΤ έχει δικαίωμα να δημιουργεί τη ρευστότητα, που είναι αναγκαία για τα κράτη-μέλη του. Από το 1960 μέχρι το 1986 είχε κατανείμει 21,4 δισεκατομμύρια ΕΤΔ που αποτελούσαν το 5% των επίσημων παγκόσμιων αποθεμάτων.

Ένα κράτος μέλος μπορεί να χρησιμοποιήσει τα ΕΤΔ για να αποκτήσει συνάλλαγμα με τον ακόλουθο τρόπο: το ΔΝΤ υποδεικνύει ένα άλλο κράτος μέλος που χορηγεί στο πρώτο μέλος ελεύθερα χρησιμοποιούμενο νόμισμα, δηλαδή νόμισμα που χρησιμοποιείται ως νομισματικό απόθεμα έναντι καταβολής επ' αυτού ΕΤΔ. Επιπλέον, τα ΕΤΔ μπορεί να χρησιμοποιηθούν για τη χορήγηση δανείων, για διαρθρωτικές αλλαγές και για την πληρωμή των κεφαλαίων και των τόκων των δανείων αυτών.

Χρησιμοποιούνται ακόμα από διεθνείς οργανισμούς ως μονάδα υπολογισμού λόγω της σταθερότητάς τους.

Μία από τις σημαντικότερες δραστηριότητες του ΔΝΤ είναι η άσκηση εποπτείας επί της συναλλαγματικής και οικονομικής πολιτικής των κρατών μελών. Η κύρια διαδικασία είναι οι διαβουλεύσεις του Ταμείου με τα κράτη μέλη. Η σχετική απόφαση του ΔΝΤ καθορίζει τις εξής τρεις αρχές;

- (α) Την αποφυγή εκ μέρους των κρατών-μελών της μεταβολής των συναλλαγματικών τιμών.
- (β) Την παρέμβαση του κράτους-μέλους στην αγορά συναλλάγματος, όταν λαμβάνουν χώρα βραχυχρόνιες μεταβολές της συναλλαγματικής τιμής.
- (γ) Το σεβασμό του συμφέροντος των άλλων κρατών-μελών.

Από τη δεκαετία του 1970 και μετά, το διεθνές νομισματικό σύστημα ακολούθησε άλλες κατευθύνσεις με την καθιέρωση διάφορων μεθόδων μεταβαλλόμενων ή κατευθυνόμενης διακύμανσης των ισοτιμιών, με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος, της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης της Ευρώπης, την εισαγωγή του ευρώ και άλλες ενέργειες που έγιναν χωρίς την αποτελεσματική συμμετοχή του ΔΝΤ. Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα (SDR) δεν εκδόθηκαν για μια ολόκληρη δεκαετία. Η επιρροή του ΔΝΤ είναι περιορισμένη τόσο στις χώρες που έχουν πλεόνασμα στο ισοζύγιο πληρωμών, όσο και στις χώρες που παρουσιάζουν ελλείμματα, όπως π.χ. οι ΗΠΑ. Οι όροι και το κόστος των πιστώσεων αποτελούν μόνιμα αντικείμενο συζητήσεων και επικρίσεων. Αν και το ΔΝΤ προσπάθησε να προσαρμοστεί στον μεταβαλλόμενο κόσμο, κυρίως με τα προγράμματα σταθεροποίησης, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικά προβλήματα.

- Η επιρροή του ΔΝΤ εξακολουθεί να είναι περιορισμένη. Η βασική του δραστηριότητα, που αποβλέπει στην σταθεροποίηση του νομισματικού

συστήματος, σήμερα πια αμφισβητείται λιγότερο. Αμφισβητείται όμως περισσότερο η αποτελεσματικότητα των συγκεκριμένων προγραμμάτων του ΔΝΤ. Τα προγράμματα αυτά τις περισσότερες φορές ενισχύουν το ισοζύγιο πληρωμών και επηρεάζουν σημαντικά τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, αλλά έχουν περιορισμένη επίδραση στον πληθωρισμό, στην οικονομική μεγέθυνση και στη δημοσιονομική πολιτική.

- Τα μισά προγράμματα του ΔΝΤ αποτυγχάνουν και διακόπτονται πριν την ολοκλήρωσή τους εξαιτίας κυρίως δυσμενών εξωτερικών συνθηκών. Λόγω έλλειψης συμπληρωματικής χρηματοδότησης οι χώρες υποδοχής των προγραμμάτων αντιμετωπίζουν δυσκολίες πληρωμών σε περίπτωση απότομης πτώσης των τιμών των πρώτων υλών ή φυσικών καταστροφών.
- Το ΔΝΤ αποδείχθηκε ανίκανο να εξασφαλίσει συμπληρωματικές πηγές κεφαλαίων.
- Αμφισβητείται η ικανότητα και η αποτελεσματικότητα του ΔΝΤ στην πρόληψη και αντιμετώπιση των οικονομικών κρίσεων και των προβλημάτων των αναπτυσσομένων χωρών. Σύμφωνα με τον νομπελίστα αμερικανό οικονομολόγο Τζόζεφ Στίγκλιτς, «το ΔΝΤ απαντά στα συμφέροντα των χρηματαγορών και των προηγμένων βιομηχανικών χωρών και όχι στις πραγματικές ανησυχίες του αναπτυσσόμενου κόσμου..... πρέπει να πάψει η υποταγή των αναπτυσσόμενων χωρών στο ΔΝΤ», θεωρώντας ότι ο απολογισμός των προγραμμάτων αρωγής του Ταμείου είναι καταστροφικός, όπως δείχνουν τα παραδείγματα της Ινδονησίας, της Ταϊλάνδης, της Κορέας, της Ρωσίας, της Βραζιλίας και της Αργεντινής.

Στη δεκαετία του 1990, με αφορμή τις σοβαρές χρηματοοικονομικές κρίσεις σε πολλές χώρες, διατυπώθηκαν διάφορες προτάσεις για τη μεταρρύθμιση του διεθνούς νομισματικού συστήματος. Το 1994, μετά την κρίση του Μεξικού, η Ομάδα των 7 Αναπτυγμένων Χωρών (G-7) έθεσε στην ημερήσια διάταξη την πρόληψη και τη διαχείριση των κρίσεων. Αργότερα, προτάθηκε η μεταρρύθμιση του διεθνούς νομισματικού συστήματος προς τις εξής κατευθύνσεις:

- Η επεξεργασία και περαιτέρω ανάπτυξη των διεθνών κανόνων εποπτείας και λειτουργίας των τραπεζών.
- Η συστηματική δημοσιοποίηση των οικονομικών στοιχείων.
- Η καθιέρωση νέων δυνατοτήτων χρηματοδότησης.
- Η επέκταση των χρηματοοικονομικών πόρων του ΔΝΤ σε ειδικές περιπτώσεις. Συμφωνήθηκε π.χ. να υπάρξει δυνατότητα χορήγησης πιστώσεων στις χώρες που πλήττονται από χρηματοοικονομικές κρίσεις και αν ακόμα δεν μπορούν να εξυπηρετήσουν το χρέος τους, αλλά συνεργάζονται με τους δανειστές και τηρούν τις συστάσεις του ΔΝΤ.
- Το ΔΝΤ, λόγω των αυξημένων αναγκών, κυρίως εκ μέρους των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών, καθιέρωσε νέους χρηματοδοτικούς τρόπους, ευνοϊκές χρηματοδοτικές δυνατότητες και διευκολύνσεις, ενώ ταυτόχρονα συνέδεσε την χορήγηση των ευνοϊκών πιστώσεων με αυστηρές προϋποθέσεις. Όσον αφορά τις προϋποθέσεις, τους όρους των δανείων και της βοήθειας, η βιβλιογραφία διακρίνει τέσσερις βασικούς τύπους:

1. Όροι προσανατολισμένοι στη ζήτηση. Χαρακτηρίζουν κυρίως την πιστωτική πολιτική του ΔΝΤ και αποβλέπουν στον περιορισμό της ενεργού ζήτησης, της εγχώριας αγοραστικής δύναμης με την περικοπή των δημοσιονομικών δαπανών, την υποτίμηση του νομίσματος και την αύξηση των επιτοκίων.

2. Όροι προσανατολισμένοι στην προσφορά. Οι πιστώσεις συνδέονται με επενδυτικά προγράμματα, με έργα και με διαρθρωτικές προσαρμογές. Με αυτούς τους όρους χορηγεί το μεγαλύτερο μέρος των δανείων της η Παγκόσμια Τράπεζα.
3. Όροι προσανατολισμένοι στην οικονομική μεγέθυνση. Τίθενται ως όροι, μεταξύ των άλλων, η προσέλκυση ξένων επενδυτικών κεφαλαίων, η υποκίνηση των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα, η απελευθέρωση του εμπορίου.
4. Συνδυασμένοι όροι. Η χορήγηση των πιστώσεων συνδέεται με την εκπλήρωση των προϋποθέσεων που θέτουν άλλοι πιστωτές. Οι όροι χορήγησης πιστώσεων από το ΔΝΤ συνδέονται κυρίως με τους όρους πιστοδότησης της Παγκόσμιας Τράπεζας, η οποία στη χορήγηση πιστώσεων τηρεί τους όρους του ΔΝΤ.

3. Παγκόσμια Τράπεζα (W.B.)

Η Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (International Bank for Reconstruction and Development, IBRD) ιδρύθηκε το 1945, με βάση τη Συμφωνία του Bretton Woods. Στη βιβλιογραφία αναφέρεται και ως Διεθνής Τράπεζα ή Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank, WB).

Προϋπόθεση για να γίνει ένα κράτος μέλος της Παγκόσμιας Τράπεζας είναι η προηγούμενη ένταξή του στο ΔΝΤ.

Η Παγκόσμια Τράπεζα διοικείται από το Συμβούλιο των Διοικητών (Board of Governors) και από το Εκτελεστικό Συμβούλιο (Executive Board).

Η κύρια αρχική αποστολή και οι σκοποί της Παγκόσμιας Τράπεζας ήταν η χρηματοδότηση της ανασυγκρότησης της μεταπολεμικής Ευρώπης, η διευκόλυνση της

μετάβασής της από την πολεμική οικονομία στην ειρηνική οικονομία και, γενικότερα, η προώθηση των ξένων ιδιωτικών επενδύσεων και των διεθνών επενδύσεων. Αργότερα, τυπική λειτουργία της έγινε η χρηματοδότηση αναπτυξιακών προγραμμάτων και επενδυτικών έργων στις υποδομές και σε άλλους τομείς, κυρίως η χρηματοδότηση – με ευνοϊκούς όρους – έργων στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Το βασικό κεφάλαιο της Παγκόσμιας Τράπεζας προέρχεται από την αγορά μετοχών που διενεργούν τα κράτη-μέλη, σύμφωνα με τις ποσοτώσεις τους στο ΔΝΤ. Τα κεφάλαιά της συμπληρώνονται με δάνεια από την κεφαλαιαγορά και με έκδοση ομολόγων.

Η Παγκόσμια Τράπεζα παίζει μεγάλο ρόλο στη χρηματοδότηση της διεθνούς ανάπτυξης. Σε ετήσια βάση αναλαμβάνει χρηματοδοτήσεις ύψους 25 δισεκ. δολαρίων. Οι λειτουργίες της, τα χρηματοοικονομικά μέσα και η στελέχωσή της, της επιτρέπουν να παρακολουθεί και να επηρεάζει τις εθνικές και κλαδικές εξελίξεις καλύτερα από κάθε άλλο αναπτυξιακό οργανισμό. Είναι σε θέση να συνδυάζει την αναλυτική αυστηρότητα με τη χρηματοοικονομική υποστήριξη και την επιρροή της στην οικονομική πολιτική των χωρών-μελών.

Η Παγκόσμια Τράπεζα ακολουθεί τις κατευθύνσεις που καθορίζουν οι δωρήτριες χώρες, κυρίως οι ΗΠΑ και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτές καθορίζουν τις χώρες, τα έργα που χρηματοδοτούνται από την Παγκόσμια Τράπεζα και τα ποσά με τα οποία χρηματοδοτούνται. Πολλοί αναλυτές θεωρούν πως η εξάρτησή της από τις δωρήτριες χώρες ήταν η κύρια αιτία που η Παγκόσμια Τράπεζα δεν έπαιξε ενεργότερο ρόλο στη διαχείριση της διεθνούς κρίσης που σχετίζεται με την υπερχρέωση πολλών χωρών.

Μετά από τις αρχικές επενδύσεις κεφαλαίων η Παγκόσμια Τράπεζα καθιέρωσε, στη δεκαετία του 1980, τις λεγόμενες πιστώσεις διαρθρωτικών αλλαγών. Η ενέργεια

αυτή αποτέλεσε ένα θετικό βήμα. Εξακολουθούν όμως να παρουσιάζουν πολλές ελλείψεις:

- Είναι περιορισμένη η λειτουργία της Παγκόσμιας Τράπεζας στον τομέα δημιουργίας και ανάπτυξης νέων θεσμών. Ο κυρίαρχος ρόλος των οικονομολόγων στην Παγκόσμια Τράπεζα εμποδίζει την επέκταση των δραστηριοτήτων της σε σπουδαίους κοινωνικούς και ανθρωπιστικούς τομείς. Ένα άλλο εμπόδιο αποτελεί η ανικανότητα ενοποίησης των μικρών επενδυτικών προγραμμάτων. Η υλοποίηση αυτών των προγραμμάτων είναι δυνατή μόνο σε συντονισμό με οργανισμούς και ιδρύματα που διαθέτουν περισσότερες επιχειρησιακές δυνατότητες, όπως είναι π.χ. ο ΟΗΕ, UNDP, UNICEF.
- Είναι περιορισμένος ο ρόλος της Παγκόσμιας Τράπεζας στην ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα. Στο παρελθόν συγκέντρωνε τις προσπάθειές της περισσότερο στο δημόσιο τομέα της οικονομίας. Η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα απαιτεί σημαντικές θεσμικές αλλαγές.
- Είναι χαμηλή η αποδοτικότητα της δραστηριότητας της Παγκόσμιας Τράπεζας. Εσωτερικές έρευνες της ίδιας της Τράπεζας έχουν οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι πρέπει να βελτιώσει την πρακτική δανειοδότησης, το σύστημα διοίκησης και λήψης αποφάσεων και τη διαφάνειά της.
- Η Παγκόσμια Τράπεζα δε λαμβάνει υπ' όψιν της τις απαιτήσεις της αειφόρου ανάπτυξης. Στο μέλλον πρέπει να εναρμονίζει καλύτερα τον στόχο της οικονομικής μεγέθυνσης με το στόχο προστασίας του περιβάλλοντος και το στόχο περιορισμού της παγκόσμιας φτώχειας. Η εναρμόνιση αυτή πρέπει να αποτελέσει στο μέλλον την σπουδαιότερη αποστολή της Παγκόσμιας Τράπεζας. Η υλοποίησή της προϋποθέτει τη συνεργασία της με άλλους διεθνείς πολυμερείς οργανισμούς και ιδρύματα.

Στον όμιλο της Παγκόσμιας Τράπεζας ανήκουν η Διεθνής Χρηματοδοτική Εταιρεία, ο Διεθνής Αναπτυξιακός Οργανισμός και ο Πολυμερής Οργανισμός Προστασίας Επενδύσεων.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΡΑΙΑ

**Συγκριτική παρουσίαση
του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας**

ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ	ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ
Εποπτεύει το διεθνές νομισματικό σύστημα.	Προωθεί την οικονομική ανάπτυξη των υπανάπτυκτων χωρών.
Προωθεί τη σταθερότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών και τις ισορροπημένες σχέσεις ισοτιμιών.	Προωθεί την ανάπτυξη με μακροπρόθεσμες αναπτυξιακές πιστώσεις και προγράμματα.
Χορηγεί βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες πιστώσεις στις χώρες που αντιμετωπίζουν προβλήματα στα ισοζύγια πληρωμών.	Μέσω του Διεθνούς Αναπτυξιακού Οργανισμού της χορηγεί ειδικούς χρηματοοικονομικούς πόρους στις αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ μικρότερο από 895 δολάρια.
Συμπληρώνει τα συναλλαγματικά διαθέσιμα των κρατών-μελών με έκδοση SDR.	Ενθαρρύνει την ιδιωτική επιχειρηματικότητα στον αναπτυσσόμενο κόσμο μέσω Διεθνούς Χρηματοοικονομικής Εταιρείας.
Αντλεί τους χρηματοοικονομικούς πόρους κυρίως από τις ποσοτώσεις που πληρώνουν τα κράτη-μέλη.	Αντλεί το μεγαλύτερο μέρος των χρηματοοικονομικών πόρων από τις διεθνείς κεφαλαιαγορές, από έκδοση ομολόγων.
Έχει στη διάθεσή του το συνολικό απόθεμα που έχουν πληρώσει τα κράτη-μέλη με βάση τις ποσοτώσεις τους, το οποίο ανέρχεται σε 145 δισεκ. SDR(2001)	Το βασικό της κεφάλαιο είναι 184 δισεκ. δολάρια (2001), από το οποίο τα κράτη-μέλη έχουν πληρώσει το 10% περίπου.
Έχει 2.300 υπαλλήλους και 182 κράτη-μέλη.	Έχει 7.000 υπαλλήλους και 180 κράτη-μέλη.

4. Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (Γ.Σ.Δ.Ε.) – Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (Π.Ο.Ε.)

Η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (ΓΣΔΕ) (General Agreement on Tariffs and Trade, GATT), που υπογράφηκε το 1947, έχει ως κύριους σκοπούς τη μείωση των δασμών και των άλλων εμπορικών εμποδίων, τη διεύρυνση του διεθνούς εμπορίου και τη φιλελευθεροποίησή του, την κατάργηση των μη δασμολογικών εμποδίων.

Οι βασικές αρχές λειτουργίας της, κατά τη σύστασή της, ήταν οι εξής:

- i. Ο αποκλεισμός των διακρίσεων (non-discrimination) από την πρακτική του διεθνούς εμπορίου.
- ii. Η εξάλειψη των μη δασμολογικών εμποδίων στο διεθνές εμπόριο (elimination of non-tariff trade barriers).
- iii. Η λύση των εμπορικών διαφορών με διαβουλεύσεις μεταξύ των εθνών (consultation among nations in solving trade disputes).

Η πρώτη αρχή στην ουσία σημαίνει την άνευ όρων αποδοχή της αρχής του Μάλλον Ευνοούμενου Κράτους (Most-Favoured-Nation principle, MFN), δηλαδή την επέκταση σε όλα τα κράτη των εμπορικών πλεονεκτημάτων που έχει εξασφαλίσει ένα κράτος στο πιο ευνοούμενο κράτος. Επιτρέπεται η εξαίρεση των οικονομικών ενώσεων - ιδιαίτερα των τελωνειακών ενώσεων, καθώς και του εμπορίου με τις πρώην αποικίες - και η διατήρηση τελωνειακών εμποδίων προς τις εντασσόμενες νέες χώρες.

Με την πρώτη αρχή συνδέεται και η αρχή της ανταποδοτικότητας (reciprocity), η οποία προβλέπει την αμοιβαιότητα των παρεχόμενων πλεονεκτημάτων μεταξύ των συνεργαζόμενων κρατών. Από την αρχή αυτή εξαιρούνται οι αναπτυσσόμενες χώρες, οι

οποίες μπορούν να απαιτούν και να απολαμβάνουν χωρίς ανταποδοτικότητα ευνοϊκότερη δασμολογική μεταχείριση.

Η δεύτερη αρχή αφορά την κατάργηση των μη δασμολογικών εμπορικών εμποδίων, κυρίως των ποσοτικών περιορισμών. Η εν λόγω αρχή δεν ίσχυε αρχικά για τα γεωργικά προϊόντα και τις χώρες που αντιμετωπίζουν ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών. Αργότερα, η αρχή επεκτάθηκε στα γεωργικά και σε άλλα προϊόντα και υπηρεσίες.

Εφαρμόζεται – σε συνδυασμό με την τρίτη αρχή – ακόμη και η αρχή της διαφάνειας, της δημοσιότητας και της δημοσιοποίησης των μέτρων εμπορικής πολιτικής, της έγκαιρης ενημέρωσης των κρατών-μελών της GATT.

Η GATT επιτρέπει την εφαρμογή δασμών με βάση τις αρχές του αποκλεισμού των διακρίσεων, της ανταποδοτικότητας και της αμοιβαιότητας στη μείωση των δασμών. Αποτελεί, ταυτόχρονα, ένα πλαίσιο διαπραγματεύσεων για τη μείωση των δασμών. Στην περίοδο 1947 – 1994 πραγματοποιήθηκαν οκτώ Γύροι Διαπραγματεύσεων με αποτέλεσμα οι δασμοί των βιομηχανικών προϊόντων να μειωθούν από το 35 στο 5% περίπου.

Η GATT, ως αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης, μετεξελίχθηκε το 1995 σε Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, ΠΟΕ (World Trade Organization, WTO), με έδρα τη Γενεύη. Είναι ο μοναδικός διεθνής οικονομικός οργανισμός, που απασχολείται με τους κανόνες εμπορίου μεταξύ των κρατών, με την υποστήριξη των δραστηριοτήτων των εξαγωγέων και εισαγωγέων, η δραστηριότητά του αποβλέπει στην επεξεργασία, τήρηση και έλεγχο των διεθνών εμπορικών συμφωνιών που περιλαμβάνουν τους κανόνες εμπορίου, καθώς και στη διευθέτηση των διαφορών που προκύπτουν. Η δραστηριότητά του έχει τρεις βασικούς σκοπούς:

- i. Την προώθηση του διεθνούς ελεύθερου εμπορίου, με την άρση των εμποδίων που υπάρχουν στην ελεύθερη διακίνηση των αγαθών και υπηρεσιών σε διεθνές επίπεδο.
- ii. Τη διεξαγωγή των διεθνών εμπορικών διαπραγματεύσεων. Στο διεθνές εμπόριο υπάρχουν διάφοροι κανόνες και διαφορετικές ερμηνείες για αυτούς. Υπάρχουν επιπλέον εμπορικοί «πόλεμοι», όπως ήταν π.χ. το 2002 ο εμπορικός πόλεμος του χάλυβα μεταξύ Η.Π.Α. και Ε.Ε. Η αποστολή του ΠΟΕ είναι η πρόληψη αυτών των αρνητικών φαινομένων.
- iii. Τη διευθέτηση των εμπορικών διαφορών, που προέρχονται από τα διαφορετικά συμφέροντα και τις διαφορετικές πρακτικές των κρατών και των επιχειρήσεών τους, καθώς και από διαφορετικές ερμηνείες των εμπορικών συμφωνιών και κανόνων. Ο καλύτερος τρόπος επίλυσης των διαφορών είναι η επιλογή μιας ουδέτερης, επαγγελματικής διαδικασίας που στηρίζεται σε σταθερούς διεθνείς νομικούς κανόνες. Η διαδικασία αυτή εξασφαλίζεται από το μηχανισμό διευθέτησης των διαφορών του ΠΟΕ.

Ο ΠΟΕ δίνει ιδιαίτερη έμφαση στις ανάγκες των αναπτυσσόμενων χωρών και των χωρών της Κεντροανατολικής Ευρώπης. Προωθεί την ένταξη των κρατών που δεν είναι ακόμα μέλη του. Οργανώνει διάφορα προγράμματα, ώστε οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι και οι διαπραγματευτές να κατανοήσουν καλά τους μηχανισμούς του και να εφαρμόζουν με ακρίβεια τους κανόνες του. Το Διεθνές Εμπορικό Κέντρο (International Trade Centre), που ιδρύθηκε το 1964, διευθύνεται και χρηματοδοτείται από τον ΠΟΕ και την UNCTAD, παρέχει συμβουλευτική βοήθεια στις αναπτυσσόμενες

χώρες και στις χώρες σε μετάβαση, όσον αφορά στην επεξεργασία προγραμμάτων προώθησης των εξαγωγών, τεχνικών και στρατηγικών εισαγωγών.

Δεδομένου ότι ο ΠΟΕ διευθύνεται από τα κράτη-μέλη, οι σπουδαιότερες αποφάσεις του γενικά λαμβάνονται με ομοφωνία από τους εκπροσώπους των κρατών-μελών: από τους υπουργούς τους που συναντώνται κάθε δύο χρόνια ή από υψηλόβαθμους κυβερνητικούς αξιωματούχους που συνέρχονται συχνότερα στη Γενεύη.

Το ανώτερο όργανο του ΠΟΕ είναι η Υπουργική Συνδιάσκεψη (Ministerial Conference), η οποία συνέρχεται τουλάχιστον κάθε δύο χρόνια. Οι πρακτικές δραστηριότητες του ΠΟΕ ελέγχονται από το Γενικό Συμβούλιο (General Council). Πολλά συμβούλια, επιτροπές, ομάδες εργασίας και διαπραγματευτικές ομάδες υποβοηθούν το έργο του ΠΟΕ.

Η Συμφωνία του ΠΟΕ προβλέπει ότι η λύση των διαφορών πρέπει να γίνεται με ειρηνικό τρόπο, μέσω του μηχανισμού διευθέτησης διαφορών του Οργανισμού. Όλες οι διαφορές μπορούν να παραπεμφθούν και να λυθούν στο πλαίσιο του ΠΟΕ. Σε όλες τις φάσεις της διαδικασίας για τις διαφορές τα διαφωνούντα μέρη υποκινούνται να διευθετήσουν τις διαφορές τους με διαβουλεύσεις μεταξύ τους, χωρίς μεσολαβητές. Σε οποιαδήποτε φάση έχουν στη διάθεσή τους τον Γενικό Διευθυντή του ΠΟΕ πρόθυμο να βοηθήσει στη διευθέτηση των διαφορών. Η διαδικασία διευθέτησης των εμπορικών διαφορών είναι η εξής:

- Διαβουλεύσεις. Σύμφωνα με το άρθρο 4 του Καταστατικού του ΠΟΕ, τα διαφωνούντα μέρη πρέπει να διεξάγουν διαβουλεύσεις μεταξύ τους εντός 60 ημερών.
- Σύσταση Επιτροπής Διευθέτησης Διαφορών. Σε περίπτωση που οι διαβουλεύσεις δεν οδηγήσουν στη λύση των διαφορών, τότε το Σώμα Διευθέτησης Διαφορών (Dispute Settlement Body, DSB) συγκροτεί μια

Επιτροπή Διευθέτησης Διαφορών, με βάση το άρθρο 6 του Καταστατικού. Η Επιτροπή αυτή έχει στη διάθεσή της 20 ημέρες για να συγκεντρώσει τα κείμενα (μελέτες περιπτώσεων, αναφορές, κ.λ.π.) που αφορούν τις διαφορές.

- Εξέταση. Η Επιτροπή εξετάζει τις διαφορές σε δύο συνεδριάσεις σε συνεργασία με τα ενδιαφερόμενα μέρη και σε μια συνεδρίαση με τα ενδιαφερόμενα τρίτα κράτη (άρθρα 10,12).
- Ενδιάμεση έκθεση. Περιγράφει συνοπτικά την κατάσταση που προκαλεί τις διαφορές. Αποστέλλεται στα ενδιαφερόμενα μέρη για παρατηρήσεις (άρθρο 15).
- Οριστική έκθεση. Η Επιτροπή πρέπει να διατυπώσει την τελική έκθεση εντός 6 μηνών από τη σύστασή της (άρθρο 12).
- Γνωστοποίηση της τελικής έκθεσης στα μέλη του Σώματος Διευθέτησης Διαφορών εντός 3 μηνών.
- Δυνατότητα ένστασης. Οποιοδήποτε μέλος έχει τη δυνατότητα να υποβάλει ένσταση στην Επιτροπή Ενστάσεων. Η Επιτροπή αυτή έχει στη διάθεσή της 30 ημέρες για να εξετάσει τις αιτίες της ένστασης και να πάρει τις αποφάσεις της.
- Η αποδοχή της έκθεσης της Εξεταστικής Επιτροπής ή της έκθεσης ενστάσεως από το Σώμα Διευθέτησης των Διαφορών. Έχει στη διάθεσή του 60 ημέρες για να πάρει απόφαση. Σε περίπτωση ενστάσεως η προθεσμία παρατείνεται κατά 30 ημέρες.
- Εκτέλεση. Η έκθεση του Σώματος Διευθέτησης Διαφορών είναι υποχρεωτική. Η «χαμένη» χώρα πρέπει να υποβάλει έκθεση για το πώς θα εκτελέσει τις αποφάσεις μέσα σε εύλογο χρόνο (άρθρο 21).
- Σε περίπτωση μη εκτέλεσης των αποφάσεων τα μέρη πρέπει να συμφωνήσουν για το ποσό της αποζημίωσης, το οποίο πρέπει να είναι ανάλογο με τη ζημιά που προκάλεσε η αιτία που αποτέλεσε τη βάση των διαφορών (άρθρο 22).

- Κυρώσεις-Αντίποινα. Εάν τα μέρη δεν μπορούν να συμφωνήσουν για την αποζημίωση, το Σώμα Διευθέτησης των Διαφορών παρέχει εξουσιοδότηση για εφαρμογή κυρώσεων και αντιποίνων έως την έναρξη εκτέλεσης της απόφασης (άρθρο 22). Τα αντίποινα μπορεί να εφαρμοστούν στον επίμαχο κλάδο ή σε άλλο τομέα ή σε θέματα άλλης συμφωνίας.

Πέρα από την προσφυγή στον ΠΟΕ, υπάρχουν και άλλα μέσα για την καταπολέμηση των παράνομων εμπορικών πρακτικών. Υπάρχει η δυνατότητα, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, να χρησιμοποιηθούν δύο αμυντικά μέτρα. Το πρώτο είναι η εφαρμογή ρήτρας διασφάλισης για την προστασία των εθνικών βιομηχανιών από ξαφνική και απρόσμενη αύξηση των εισαγωγών. Το δεύτερο μέτρο αφορά τις ενέργειες αντι-ντάμπινγκ, κατά των εισαγωγών, όταν κρίνεται ότι οι τιμές είναι κάτω από το κόστος. Για τις επιχειρήσεις που βρίσκονται στην πρώτη φάση λειτουργίας τους, η νέα συμφωνία προβλέπει το δικαίωμα να πωλούν μέχρι το 1/5 της παραγωγής τους με απώλεια.

Ο ΠΟΕ δεν απαγορεύει στις κυβερνήσεις των κρατών – μελών τη χορήγηση επιδοτήσεων. Προσδιόρισε, ωστόσο, τις επιτρεπόμενες και μη επιτρεπόμενες επιδοτήσεις και καθόρισε ελαστικότερους κανόνες για τις λιγότερο αναπτυγμένες και τις αναπτυσσόμενες χώρες σε σχέση με τις αναπτυγμένες χώρες. Κατάρτισε νέο κατάλογο των εγκεκριμένων επιδοτήσεων, ο οποίος περιλαμβάνει τις ενισχύσεις για τις περιφέρειες, την έρευνα και την ανάπτυξη και το περιβάλλον.

Η GATT δεν εξαφανίζεται με την εμφάνιση του ΠΟΕ. Τα κράτη – μέλη της GATT, που δεν επιθυμούν να συμμετάσχουν στο πλήρες νέο σύστημα του Γύρου της Ουρουγουάης, παραμένουν μέλη του προηγούμενου πλαισίου της GATT. Η διαφορά

είναι ότι δεν θα μπορούν να συμμετάσχουν στους μηχανισμούς διευθέτησης των διαφορών και στα νέα μέτρα απελευθέρωσης του εμπορίου.

Ο ΠΟΕ απαιτεί από τα κράτη – μέλη του ενημέρωση για τα εθνικά μέτρα που επηρεάζουν το διεθνές εμπόριο. Τέτοια είναι τα μέτρα που τροποποιούν τους εμπορικούς κανόνες και τις εμπορικές διαδικασίες, τους κανόνες αντι-ντάμπινγκ, τις νέες τεχνικές παραμέτρους που επηρεάζουν το εμπόριο, τις διατάξεις που αφορούν το διεθνές εμπόριο υπηρεσιών και τις μεταβολές στα δικαιώματα των ευρεσιτεχνιών.

Ο ΠΟΕ επιδιώκει την προώθηση της συνεργασίας του με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Παγκόσμια Τράπεζα με σκοπό την εναρμόνιση της εμπορικής πολιτικής και της νομισματικής πολιτικής σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ο ΠΟΕ με τις ρυθμίσεις του, τις διευθετήσεις διαφορών και με τις άλλες δραστηριότητές του, καταξιώνεται ως ένας ισχυρός διεθνής οικονομικός οργανισμός, που τείνει να αποκτήσει οικουμενικό χαρακτήρα. Ο αριθμός των κρατών – μελών του από 23 που ήταν κατά την ίδρυση της GATT, το 1947, αυξήθηκε σε 142 το 2002, μετά την προσχώρηση της Κίνας. Πέρα από τα κράτη – μέλη υπάρχουν δεκάδες κράτη που συνεργάζονται με τον ΠΟΕ με την ιδιότητα του παρατηρητή. Οι χώρες – μέλη του ΠΟΕ διεξάγουν και ελέγχουν, με βάση τους κανόνες του, πάνω από το 90% του παγκοσμίου εμπορίου.

Στο μέλλον προβλέπεται η περαιτέρω διεύρυνση του ΠΟΕ με την προσχώρηση της Ρωσίας και άλλων χωρών. Το μέλλον του ΠΟΕ εξαρτάται, όχι μόνο από τη διεύρυνσή του, αλλά και από την ικανότητά του να περιορίσει τον προστατευτισμό, χωρίς να δρομολογήσει, ταυτόχρονα, καταστροφικές οικονομικές διαδικασίες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Ο Γύρος διαπραγματεύσεων της Ουρουγουάης

Η αρμοδιότητα της GATT ήταν αρκετά περιορισμένη, στην αρχή, αλλά το πεδίο δράσης της διευρύνθηκε μετά τις επιτυχείς διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης και η ίδια τέθηκε υπό την αιγίδα του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.

Σε αυτές τις διαπραγματεύσεις έλαβαν μέρος 117 χώρες από όλες τις περιοχές του κόσμου, με εργασίες που αφορούσαν ένα εξαιρετικά ευρύ φάσμα θεμάτων. Πέρα από τα κλασικά θέματα των εμπορικών διαπραγματεύσεων, που περιορίζονται συνήθως στο δασμολογικό πεδίο, ο Γύρος της Ουρουγουάης περιλάμβανε στο πρόγραμμά του την αναθεώρηση των κανόνων και των πειθαρχιών της GATT, καθώς και την επεξεργασία πολυμερών πειθαρχιών για τα λεγόμενα «νέα θέματα»: τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας τα συνδεόμενα με τις εμπορικές συναλλαγές, τα επίσης συνδεόμενα με τις εμπορικές συναλλαγές μέτρα επένδυσης, καθώς και τις διεθνείς συναλλαγές υπηρεσιών. Η διαπραγμάτευση περιλάμβανε επίσης τα λεπτά θέματα της γεωργίας και της κλωστοϋφαντουργίας, οι εμπορικές συναλλαγές των οποίων αποτελούσαν μέχρι τότε το αντικείμενο ειδικών κανόνων, οι οποίοι έπρεπε πλέον να ενταχθούν προοδευτικά στην GATT. Η χωρίς προηγούμενο ευρύτητα των αποτελεσμάτων του Γύρου της Ουρουγουάης έχει πρώτα από όλα σαν αποτέλεσμα ένα σημαντικό άνοιγμα των αγορών.

Η πρόσβαση στην αγορά των βιομηχανικών προϊόντων βελτιώθηκε σημαντικά με την ουσιαστική μείωση κατά τουλάχιστον 33% των δασμών που επιβάλλονταν από τις βιομηχανικές χώρες και πολλές αναπτυσσόμενες χώρες στους ακόλουθους τομείς: οικοδομικά υλικά, γεωργικά μηχανήματα, ιατροφαρμακευτικός εξοπλισμός, χάλυβας, μπίρα, οινοπνευματώδη, φαρμακευτικά προϊόντα, χαρτί, παιχνίδια και επίπλωση. Το μέσο επίπεδο των δασμών για τις βιομηχανικές χώρες έπεσε από 5% σε περίπου 3,5 %, ενώ ήταν κοντά 40% το 1947, πριν από τους διάφορους κύκλους διαπραγματεύσεων

της GATT. Συνολικά, σχεδόν 40% των βιομηχανικών εισαγωγών της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα γίνονται πλέον χωρίς δασμούς. Από την πλευρά τους, οι υπό ανάπτυξη χώρες θα εφαρμόσουν ουσιαστικές μειώσεις των τελωνειακών δασμών τους επ' αυτών των προϊόντων, ενώ, πριν από το Γύρο της Ουρουγουάης, είχαν αναλάβει πολύ λίγες υποχρεώσεις. Η ΕΕ έπαιξε σημαντικό ρόλο στη σύναψη, το Μάρτιο του 1997, της συμφωνίας για τις τεχνολογίες της πληροφόρησης, χάρη στην οποία οι δασμοί για τα προϊόντα που συνδέονται με αυτές τις τεχνολογίες χωρών που αντιπροσωπεύουν το 92% του παγκόσμιου εμπορίου αυτών των προϊόντων καταργήθηκαν πλήρως την 1^η Ιανουαρίου του 2000.

Ως προς τα γεωργικά προϊόντα, η Ευρωπαϊκή Ένωση πέτυχε, αφενός μεγαλύτερη ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης στην παγκόσμια αγορά γεωργικών προϊόντων και, αφετέρου, τη συμβατότητα των αποτελεσμάτων του Γύρου της Ουρουγουάης με τους μηχανισμούς της αναθεωρημένης κοινής γεωργικής πολιτικής. Η συμφωνία καθιερώνει, για πρώτη φορά, την απελευθέρωση των συναλλαγών γεωργικών προϊόντων. Οι αναληφθείσες υποχρεώσεις αφορούν ταυτόχρονα την πρόσβαση στις αγορές, τη σταδιακή μείωση των κρατικών ενισχύσεων στην παραγωγή και την τήρηση των ρυθμίσεων για τις εξαγωγές.

Ένα πρώτο βήμα έγινε για την απελευθέρωση του εμπορίου των υπηρεσιών. Είναι γνωστό ότι το εμπόριο δεν περιορίζεται στις ανταλλαγές προϊόντων, αλλά αφορά επίσης, και μάλιστα όλο και περισσότερο, τις υπηρεσίες, τομείς που αντιπροσωπεύει σχεδόν το ήμισυ του ΑΕΠ της ΕΕ. Η Γενική Συμφωνία για το Εμπόριο των Υπηρεσιών (GATS) περιλαμβάνει γενικούς κανόνες που διέπουν τις συναλλαγές υπηρεσιών, ειδικές διατάξεις για συγκεκριμένους τομείς υπηρεσιών, καθώς και εθνικούς πίνακες που καθορίζουν τις υπηρεσίες και τις δραστηριότητες που κάθε χώρα δέχεται να ανοίξει στο εμπόριο, με ενδεχόμενους περιορισμούς. Η GATS εφαρμόζει ιδίως τις αρχές: της

μεταχείρισης του πλέον ευνοούμενου έθνους, σύμφωνα με την οποία όλες οι τρίτες χώρες πρέπει να έχουν την ίδια μεταχείριση, της διαφάνειας ως προς την πρόσβαση στην αγορά και της εθνικής μεταχείρισης, που σημαίνει ότι μια επιχείρηση τρίτου κράτους δεν μπορεί να υφίσταται ανταγωνιστικά μειονεκτήματα σχετικά με μια εθνική επιχείρηση. Η συμφωνία χαράσσει για πρώτη φορά ένα πολυμερές πλαίσιο που βασίζεται σε ικανοποιητικούς κανόνες και περιλαμβάνει επαρκείς δεσμεύσεις για την ενεργοποίηση της διαδικασίας απελευθέρωσης. Ο οπτικοακουστικός τομέας περιλαμβάνεται στη GATS, πράγμα που σημαίνει ότι εφαρμόζονται και ως προς αυτόν οι κανόνες σχετικά με τη διαφάνεια και την ελευθέρωση της πρόσβασης. Η ΕΕ, όμως, δεν ανέλαβε καμιά υποχρέωση πρόσβασης στην αγορά της και επομένως εθνικής μεταχείρισης. Εξαιρέθηκε, επίσης, από τη μεταχείριση του πιο ευνοούμενου έθνους και επομένως δεν υποχρεούται να εφαρμόζει την ίδια μεταχείριση ως προς όλα τα κράτη. Οι υπηρεσίες βασικών τηλεπικοινωνιών καλύφθηκαν, το Φεβρουάριο 1997, από το τέταρτο πρωτόκολλο της GATS με ένα ισορροπημένο σύνολο μέτρων που εφαρμόζουν την αρχή του πιο ευνοούμενου έθνους. Το πέμπτο πρωτόκολλο της GATS, που βασίζεται επίσης στην αρχή του πιο ευνοούμενου έθνους, εξασφαλίζει καλύτερη πρόσβαση σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες καλύπτουσες άνω του 95% του παγκόσμιου εμπορίου στους τομείς των τραπεζών, των ασφαλειών και των κινητών αξιών.

Οι διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης περιλάμβαναν επίσης την προστασία των εμπορικής φύσης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας (trade related intellectual property – TRIPs). Η πνευματική ιδιοκτησία αντιπροσωπεύει ένα συνεχώς αυξανόμενο ποσοστό του διεθνούς εμπορίου, που αφορά π.χ. τα φαρμακευτικά προϊόντα, τα λογισμικά, τα βιβλία και τους δίσκους. Η αύξηση του εμπορίου συμβαδίζει με την αύξηση των απατών, των αντιγράφων και των παραχαράξεων. Ένα

άλλο πρόβλημα είναι η αθέμιτη εκμετάλλευση των σημάτων και, στην περίπτωση των κρασιών και των τροφίμων, ορισμένων γεωγραφικών ενδείξεων. Τα συμπεράσματα του Γύρου της Ουρουγουάης ενδυνάμωσαν τις υφιστάμενες διεθνείς συμφωνίες, όπως της Βέρνης και των Παρισίων για την προστασία των λογοτεχνικών και των καλλιτεχνικών έργων, οι οποίες υπόκεινται πλέον στις διαδικασίες διακανονισμού των διαφορών της GATT. Εξάλλου, η ενδυνάμωση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας αφορά την προστασία των σημάτων κατασκευής ή εμπορίου, των βιομηχανικών σχεδίων και προτύπων, των ευρεσιτεχνιών και των γεωγραφικών ενδείξεων. Ένα σύνολο κανόνων θεσπίστηκε για την προστασία από τις εθνικές δικαιοδοσίες των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και η παραβίαση αυτών των δικαιωμάτων υπόκειται σε κυρώσεις σύμφωνα με τη διαδικασία διακανονισμού των διαφορών. Η Κοινότητα τροποποίησε τον κανονισμό για το κοινοτικό σήμα, προκειμένου ιδίως να ευθυγραμμιστεί με την υποχρέωση εθνικής μεταχείρισης, την οποία καθιερώνει η συμφωνία TRIP.

Ο Γύρος της Ουρουγουάης κατέληξε επίσης σε συμφωνία σχετικά με τις πολιτικές επενδύσεων που σχετίζονται με το εμπόριο (trade related investment measures – TRIMs). Ένας ενδεικτικός κατάλογος απαγορευμένων μέτρων περιέχεται στη συμφωνία και αφορά ιδίως θέματα, όπως οι κανόνες τοπικού περιεχομένου, η ισορροπία εμπορικού ισοζυγίου και οι απαιτήσεις ως προς τις επιτόπιες πωλήσεις. Αυτά τα μέτρα πρέπει να καταργηθούν σταδιακά σε μια περίοδο δύο έως επτά ετών, ανάλογα με το στάδιο ανάπτυξης κάθε κράτους. Η συμφωνία TRIMs είναι ιδιαίτερα σημαντική για την ΕΕ, η οποία κατέχει το 36% των ξένων επενδύσεων στον κόσμο και δέχεται το 19% αυτών των επενδύσεων στο έδαφός της.

Ο ΠΟΕ είναι ανοικτός σε όλες τις χώρες που αποδέχονται όλους τους κανόνες του Γύρου της Ουρουγουάης, πράγμα που αυξάνει την ασφάλεια του διεθνούς

συστήματος των συναλλαγών, δεδομένου ότι όλες οι χώρες μέλη αυτού του Οργανισμού γνωρίζουν απόλυτα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, καθώς και εκείνα των εταίρων τους. Το εθνικό δίκαιο κάθε συμβαλλόμενης χώρας πρέπει να είναι συναφές με εκείνο του ΠΟΕ, έτσι ώστε να αποκλείονται οι μονομερείς ενέργειες. Η ενιαία δομή του ΠΟΕ επιτρέπει τη λειτουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος επίλυσης των διαφορών (SIRD). Για τις παραβιάσεις δεν αποφασίζουν τα ίδια τα μέρη, αλλά εξαρτώνται απόλυτα από τις διατάξεις του κανονισμού επίλυσης των διαφορών για κάθε ζήτημα, περιλαμβανομένου του καθορισμού των εμπορικών αντιποίνων. Η συμφωνία προβλέπει, εξάλλου, τη θέσπιση διαδικασίας προσφυγής που επιτρέπει την ενδεχόμενη αναθεώρηση των συμπερασμάτων των επιτροπών εμπειρογνομόνων (panels) πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας. Ένα Συμβούλιο διακανονισμού των διαφορών επιβλέπει τις διαδικασίες. Τα μέτρα διασφάλισης επιτρέπονται, αλλά η χρήση τους είναι περιορισμένη, τόσο ως προς τη συχνότητα, όσο και ως προς τη διάρκεια του μέτρου. Μια Επιτροπή Διασφαλίσεων εποπτεύει όλα τα λαμβανόμενα μέτρα για να εξασφαλίζει τη συνάφειά τους με τη συμφωνία. Μια από τις πρώτες διαδικασίες τις οποίες κίνησε η ΕΕ αφορούσε την παράλειψη των ΗΠΑ να καταργήσουν το νόμο αντιντάμπινγκ του 1916. Από την πλευρά τους, οι Ηνωμένες Πολιτείες ηγούνται κρατών που μάχονται εντός του ΠΟΕ εναντίον της αγοράς μπανάνας και για τα κρέατα που παράγονται με τη βοήθεια ορμονών (N. Μούσης, 1999).

Ο Γύρος διαπραγματεύσεων της Doha

Ο γύρος διαπραγματεύσεων της Doha ξεκίνησε το Νοέμβριο του 2001. Ο στόχος ήταν να υπογραφεί η Agenda ανάπτυξης της Doha και, έπειτα, να γίνουν διαπραγματεύσεις ως προς το άνοιγμα των γεωργικών και κατασκευαστικών αγορών.

Βασικός σκοπός του γύρου ήταν να γίνουν οι όροι εμπορίου δικαιότεροι για τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Η Διακήρυξη της Doha

Η διακήρυξη της Doha του Νοεμβρίου 2001 επαναδιαβεβαίωσε την ευελιξία/ελαστικότητα των κρατών μελών TRIPS στην καταστράτηγηση των πνευματικών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας για καλύτερη πρόσβαση στα απαραίτητα φάρμακα.

Στις παραγράφους 4 έως 6 της διακήρυξης της Doha σχετικά με τα Εμπορικά Θέματα των πνευματικών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας και τη Δημόσια Υγεία, οι κυβερνήσεις συμφώνησαν ότι:

§4. Η συμφωνία για τα Εμπορικά Θέματα των πνευματικών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας δεν αποτρέπει και δεν πρέπει να αποτρέπει τα μέλη από τη λήψη μέτρων για την προστασία της δημόσιας υγείας. Διαβεβαιώνουμε ότι η συμφωνία μπορεί και πρέπει να ερμηνευθεί και να εφαρμοστεί με έναν υποστηρικτικό τρόπο για το δικαίωμα των μελών του ΠΟΕ να προστατεύουν τη δημόσια υγεία και, ιδιαίτερα, να προωθούν την πρόσβαση σε φάρμακα για όλους.

§5. Διατηρώντας την πίστη μας στη συμφωνία για τα Εμπορικά Θέματα των πνευματικών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, αναγνωρίζουμε ότι αυτές οι διευκολύνσεις περιλαμβάνουν τα κάτωθι:

(α) Κατά την εφαρμογή των καθιερωμένων κανόνων της ερμηνείας του δημοσίου διεθνούς δικαίου, κάθε διάταξη της Συμφωνίας για τα Εμπορικά Θέματα των πνευματικών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας πρέπει να διαβαστεί υπό την αιγίδα του αντικείμενου και του σκοπού της Συμφωνίας όπως εκφράζεται, συγκεκριμένα, στους στόχους και τις αρχές της.

(β) Κάθε μέλος έχει το δικαίωμα να παραχωρεί υποχρεωτικές άδειες και την ελευθερία να καθορίσει το πεδίο επάνω στο οποίο αυτές οι άδειες έχουν εκχωρηθεί.

(γ) Κάθε μέλος έχει το δικαίωμα να καθορίζει ό,τι αποτελεί εθνικό επείγον ή άλλες συνθήκες υψίστης αναγκαιότητας, κάνοντας κατανοητό ότι οι κρίσεις της δημόσιας υγείας, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που σχετίζονται με το AIDS, τη φυματίωση, την ελονοσία και άλλες επιδημίες, μπορούν να αποτελέσουν κατάσταση εκτάκτου ανάγκης.

(δ) Το αποτέλεσμα των διατάξεων στη συμφωνία για τα Εμπορικά Θέματα των πνευματικών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας που σχετίζονται με την εξάντληση των πνευματικών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας είναι να αφηθεί κάθε μέλος ελεύθερο να καθιερώσει το δικό του καθεστώς για τέτοια εξάντληση δίχως πρόκληση.

§6. Αναγνωρίζουμε ότι τα μέλη του ΠΟΕ με ανεπαρκείς ή μη κατασκευαστικές ικανότητες στον φαρμακευτικό τομέα θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν δυσκολίες στην αποτελεσματική χρησιμοποίηση της υποχρεωτικής παραχώρησης αδειας υπό τη συμφωνία του TRIPS. Εκπαιδεύουμε το Συμβούλιο για το TRIPS να βρει μια γρήγορη λύση στο πρόβλημα και να αναφερθεί στο Γενικό Συμβούλιο πριν τα τέλη του 2002».

Αυτές οι διατάξεις στη Διακήρυξη επιβεβαιώνουν ότι οι κυβερνήσεις μπορούν να εκδίδουν υποχρεωτικές άδειες για πατέντες φαρμάκων ή να λαμβάνουν άλλα μέτρα για την προστασία της δημόσιας υγείας (<http://en.wikipedia.org/wiki/>).

5. Εμπορική και Αναπτυξιακή Συνδιάσκεψη των Ενωμένων Εθνών (UNCTAD)

Η Εμπορική και Αναπτυξιακή Συνδιάσκεψη των Ενωμένων Εθνών (United Nations Conference for Trade and Development, UNCTAD) ιδρύθηκε το 1964. Είναι το κύριο όργανο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), που ασχολείται με το εμπορικά, επενδυτικά και αναπτυξιακά θέματα, έχει έδρα τη Γενεύη, και δεν αποτελεί

αυτοτελή οργανισμό. Είναι ο πιο οικουμενικός οργανισμός, δεδομένου ότι έχει 191 κράτη – μέλη, συμπεριλαμβανομένων και όλων των κρατών – μελών του ΟΗΕ, 400 άτομα προσωπικό, ετήσιο προϋπολογισμό περίπου 50 εκατομ. αμερ. \$ και ποσά τεχνικής υποστήριξης πέρα από τον προϋπολογισμό 25 εκατομ. αμερ. \$.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην επίσημη ιστοσελίδα της UNCTAD, στόχος είναι: “...to maximize the trade, investment and development opportunities of developing countries and assist them in their efforts to integrate into the world economy on an equitable basis”. Αναλυτικά, σύμφωνα με το Καταστατικό, οι σκοποί της είναι οι εξής:

- Η προώθηση του διεθνούς εμπορίου, με ιδιαίτερη έμφαση στα συμφέροντα των αναπτυσσόμενων χωρών, αν και δυστυχώς, κατά τα τελευταία είκοσι χρόνια, το μερίδιο των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών στο παγκόσμιο εμπόριο (εκτός από τις εξαγωγές πετρελαίου) έπεσε από το 15% στο 12% (M. Todaro, 1997).
- Η επεξεργασία βασικών αρχών για το διεθνές εμπόριο και τα συναφή αναπτυξιακά προβλήματα
- Η υποβολή προτάσεων για την υλοποίηση αυτών των βασικών αρχών και κατευθύνσεων
- Η παρακολούθηση και προώθηση του συντονισμού μεταξύ των άλλων οργανισμών και ιδρυμάτων του ΟΗΕ, που λειτουργούν στον τομέα του διεθνούς εμπορίου και της οικονομικής ανάπτυξης
- Σε συνεργασία με τον ΟΗΕ προβαίνει σε ενέργειες που αποβλέπουν στην επεξεργασία και αποδοχή πολυμερών συμφωνιών στο διεθνές εμπόριο

Το ανώτατο όργανο της UNCTAD είναι η Συνδιάσκεψη, η οποία συνεδριάζει κάθε 3-4 χρόνια. Από το 1964 μέχρι το 2001 έχει πραγματοποιήσει δέκα Συνδιασκέψεις. Στις ενδιάμεσες περιόδους μεταξύ των Συνδιασκέψεων διοικείται από το Συμβούλιο Εμπορίου και Ανάπτυξης, που έχει 138 μέλη και συνεδριάζει κάθε χρόνο. Οι δραστηριότητες του Συμβουλίου υποστηρίζονται από τέσσερις εξειδικευμένες επιτροπές: την Επιτροπή Πρώτων Υλών, την Επιτροπή για τον Περιορισμό της Φτώχειας, την Επιτροπή για την Οικονομική Συνεργασία των Αναπτυσσόμενων Χωρών και την Επιτροπή Ανάπτυξης των κλάδων Υπηρεσιών. Οι αποφάσεις λαμβάνονται με πλειοψηφία 2/3 στη Συνδιάσκεψη και με απλή πλειοψηφία στο Συμβούλιο. Στη Γραμματεία της UNCTAD ανήκει η Επιτροπή των Διεθνικών Εταιριών και Διεθνών Επενδύσεων, καθώς και η Επιτροπή για την Επιστήμη και την Τεχνολογία στην Υπηρεσία της Ανάπτυξης.

Τα κυριότερα αποτελέσματα της UNCTAD μπορούν να συνοψιστούν στα εξής:

- «Συμφωνία για το Γενικευμένο Σύστημα Προτιμήσεων (Generalized System of Preferences), χάρη στο οποίο μετά το 1971 οι αναπτυσσόμενες χώρες πήραν από τις αναπτυγμένες χώρες προτιμησιακούς δασμούς για εξαγωγές τους αξίας 70 δισεκ. δολαρίων.
- Η επεξεργασία κανόνων, βασικών αρχών για τη βελτίωση της επιχειρηματικής πρακτικής με την άρση των σχετικών περιορισμών (1980).
- Η επεξεργασία των αρχών και διαδικασιών ετεροχρονισμού των χρεών (1980).
- Η επεξεργασία του Παγκόσμιου Συστήματος των Εμπορικών Προτιμήσεων (Global System of Trade Preferences) προς το συμφέρον των αναπτυσσόμενων χωρών (1989).
- Η δημιουργία του Κοινού Ταμείου για τις Πρώτες Ύλες (Common Fund for Commodities), το οποίο παρέχει χρηματική βοήθεια για τη χρήση των διεθνών

αποθεμάτων σε περίπτωση προσωρινών ή πρόσκαιρων δυσκολιών εφοδιασμού (1989).

- Η αποδοχή διεθνών συμφωνιών για διάφορα εμπορεύματα (κακάο, ζάχαρη, καουτσούκ, τροπική ξυλεία, ελαιόλαδο και σιτάρι).
- Συγκρότηση διακυβερνητικών ομάδων εμπειρογνομόνων για διάφορα εμπορεύματα με τη συμμετοχή των παραγωγών και των καταναλωτών στην περίπτωση του σιδηρομεταλλεύματος, του χαλκού και του νικελίου.
- Η άμβλυνση των επιβαρύνσεων που έχουν από τα χρέη τους οι χώρες με χαμηλό κατά κεφαλή ΑΕΠ – πάνω από 50 αναπτυσσόμενες χώρες πήραν βοήθεια ή απαλλαγές ύψους 6,5 δισεκ. δολαρίων.
- Η επεξεργασία πολλών διεθνών εμπορικών συμφωνιών στους τομείς της ναυτιλίας, των θαλάσσιων μεταφορών και των ασφαλίσεων».

6. Διεθνής Οργανισμός Εργασίας (I.L.O.)

Ο Διεθνής Οργανισμός Εργασίας (International Labour Organization) είναι μία εξειδικευμένη υπηρεσία των Ηνωμένων Εθνών που ασχολείται με τα εργατικά θέματα. Ιδρύθηκε το 1919, προερχόμενο από τις διαπραγματεύσεις του Συμφώνου των Βερσαλλιών, και εδρεύει στη Γενεύη της Ελβετίας. Αρχικά ήταν υπηρεσία της Κοινωνίας των Εθνών, ενώ, μετά τη διάλυση της τελευταίας και τη σύσταση των Ηνωμένων Εθνών στα τέλη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, έγινε σώμα των Ηνωμένων Εθνών. Το 1944 υιοθέτησε τη Διακήρυξη της Φιλαδέλφεια (Declaration of Philadelphia) και η γραμματεία του είναι γνωστή ως Διεθνές Γραφείο Εργασίας (International Labour Office).

Ο οργανισμός προσπαθεί να ενισχύσει τα δικαιώματα των εργατών, να βελτιώσει τις συνθήκες εργασίας και τις συνθήκες ζωής, να δημιουργήσει απασχόληση,

και να δώσει πληροφορίες και ευκαιρίες εκπαίδευσης/ εξάσκησης. Προωθούνται προγράμματα του οργανισμού που περιλαμβάνουν: (α) την επίτευξη πλήρους απασχόλησης και βελτίωσης του επιπέδου διαβίωσης, (β) την καταλληλότερη τοποθέτηση των εργαζομένων στις διάφορες θέσεις εργασίας, (γ) την εκπαίδευση των εργαζομένων, (δ) την επαγγελματική ασφάλεια, (ε) τα πρότυπα εργασίας, (στ) τα ανθρώπινα δικαιώματα, (ζ) την αποτελεσματική αναγνώριση του δικαιώματος των συλλογικών διαπραγματεύσεων και συνεργασίας μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών, (η) την επέκταση της κοινωνικής ασφάλισης και άλλα (<http://en.wikipedia.org/wiki/>).

Πρέπει να αναφερθεί ότι ο οργανισμός χρησιμοποιεί τρεις συμπληρωματικές μεθόδους για τη δραστηριοποίησή του. Θέτει διεθνείς στόχους και επιβλέπει την τήρησή τους, επεκτείνει την – σε τεχνικό επίπεδο – συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών πραγματοποιώντας και καθοδηγώντας έρευνες, συλλέγει και μεταδίδει πληροφορίες. Βοηθάει στη βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας των εργαζομένων, με τη δημιουργία ενός διεθνούς κώδικα που ορίζει τα πλαίσια-κανόνες της εργασίας και που αποτελείται από οδηγίες που έχουν προετοιμαστεί από την Οργάνωση για να εφαρμοστούν από τα κράτη-μέλη και τη Διεθνή Κοινότητα. Αυτοί ακριβώς οι κανόνες είναι που παίρνουν τη μορφή Συμβάσεων και Συστάσεων και εγκρίνονται από την τριμερή Διεθνή Διάσκεψη Εργασίας (Μεταξύ 1919 και 1995 έχουν υιοθετηθεί 176 Συμβάσεις και 183 Συστάσεις, ενώ μέχρι σήμερα έχουν καταγραφεί πάνω από 6.000 επικυρώσεις συμβάσεων) (Π. Παπαγεωργίου – Δ. Χιόνης, 2003).

Επιπρόσθετα, ο Οργανισμός έχει ιδιαίτερα προωθήσει μέσω των δραστηριοτήτων του την τεχνική συνεργασία, κυρίως στους ακόλουθους τομείς: (α) εκπαίδευση, (β) απασχόληση και ανάπτυξη, (γ) εργασιακό περιβάλλον και συνθήκες εργασίας, (δ) εργασιακές σχέσεις, συμπεριλαμβανομένων της κοινωνικής ασφάλισης, της επιμόρφωσης των εργατών καθώς και του τρόπου διοίκησης του εργατικού

δυναμικού και (ε) ειδικές δραστηριότητες, όπως π.χ. τουριστική βιομηχανία. Επειδή μάλιστα η τεχνική συμβολή, όπως η επιβολή κανόνων, πρέπει να έχει μια βάση συστηματικής έρευνας και τεκμηρίωσης, ο Οργανισμός εμπλέκεται σε ποικίλα προγράμματα έρευνας καθώς και στη συλλογή και ανάλυση δεδομένων.

Ιστορικά, μία από τις λειτουργίες του ILO ήταν η εγκαθίδρυση των διεθνών προτύπων για τις εργασιακές συνθήκες, που απετέλεσαν τότε τη βάση για τη συνδικαλιστική οργάνωση και άλλο ακτιβισμό στις μεμονωμένες χώρες. Πρόκειται για έναν οργανισμό με χαμηλό προφίλ, εάν συγκριθεί με ορισμένους πιο ενεργούς στις κρίσεις, όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας.

Τέλος, ο Διεθνής Οργανισμός Εργασίας συνεργάζεται με ένα μεγάλο πλήθος διακυβερνητικών οργανισμών, καθώς επίσης και με μη κυβερνητικούς οργανισμούς, οι οποίοι όμως πρέπει να πληρούν ορισμένα κριτήρια. Οι στόχοι τους θα πρέπει να εναρμονίζονται με το πνεύμα, τους σκοπούς και τις αρχές του καταστατικού της Οργάνωσης και τη Διακήρυξη της Φιλαδέλφειας (ΗΠΑ).

Συμπεράσματα - Επίλογος

Ζούμε σήμερα σε έναν κόσμο όπου η αλληλεξάρτηση αυξάνεται ολοένα και περισσότερο – και που θα γίνει μια μέρα ένας «κόσμος δίχως σύνορα», για να δανειστούμε τον εντυπωσιακό τίτλο του βιβλίου του Lester R. Brown.

Η ένωση ως μια ετερογενής ομάδα χωρών, που αποφασίζουν μαζί για την παροχή συγκεκριμένων κοινών αγαθών ή πολιτικών, που τις επηρεάζουν όλες, χαρακτηρίζεται από ένταση ανάμεσα στην ετερογένεια των προτιμήσεων και του πλεονεκτήματος της λήψης αποφάσεων από κοινού. Ανάμεσα στο μέγεθος και το σκοπό της ένωσης υπάρχει μια δοσοληψία/ ανταλλαγή (trade-off): η ένωση που έχει πολλές δραστηριότητες θα ευνοηθεί από λίγες χώρες, δηλ. θα υπάρχουν μικρές αλληλεπιδράσεις ανάμεσά τους, ενώ η ένωση που εστιάζει σε ένα βασικό πυρήνα δραστηριοτήτων θα ευνοηθεί από πολλές χώρες δημιουργώντας πολλές θετικές εξωτερικότητες ανάμεσά τους. Το θεσμικό πλαίσιο καθορίζει το αποτέλεσμα της ισορροπίας και, ορισμένες φορές, διαπιστώνουμε μια τάση προς υπερβολικό συγκεντρωτισμό και μικρό βαθμό ένωσης. Αυτό συμβαίνει γιατί με το σχηματισμό της ένωσης, η πολιτική τείνει εκ φύσεως να εξαπλώνει τη δύναμή της προς όλες τις δυνατές δραστηριότητες, και αυτή η προσδοκία είναι που ωθεί πολλές χώρες να κάνουν πίσω εξ αρχής.

Μια θεσμική λύση στο προαναφερθέν πρόβλημα είναι ο προσδιορισμός των προτεραιοτήτων από το Σύνταγμα της ένωσης αναφορικά με το ποιες μπορούν και ποιες δεν μπορούν να υποστούν διοικητικό συγκεντρωτισμό *εκ των προτέρων*. Μια επίσημη δέσμευση από την ένωση ότι θα προχωρούσε σε συγκεντρωτισμό μόνο για μια περιορισμένη ομάδα λειτουργιών θα αύξανε τη συμμετοχή και θα βελτίωνε την ευημερία για την πλειοψηφία ή ακόμη και για όλες τις χώρες. Προφανώς για τη

μεταβολή του Συντάγματος *εκ των υστέρων* θα χρειαζόταν μια ικανοποιητική πλειοψηφία χωρών.

«Σήμερα, περισσότερο από κάθε άλλη φορά στο παρελθόν, είναι απαραίτητο να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις και τα παγκόσμια προβλήματα όχι με μονομερείς ενέργειες που να εξυπηρετούν τα στενά εθνικά συμφέροντα, ιδιαίτερα των μεγάλων δυνάμεων, αλλά στο πλαίσιο μιας συναινετικής παγκόσμιας διακυβέρνησης. Κι αυτό επειδή η φύση και η έκταση των προκλήσεων και των προβλημάτων αυτών έχουν παγκόσμιο χαρακτήρα και παγκόσμια εμβέλεια και αφορούν ολόκληρο τον πλανήτη μας» (Π. Ρουμελιώτης, 2002).

Στη σύγχρονη ανταγωνιστική κόνιστρα, άλλωστε, όπου η γραμμή ισορροπίας μεταξύ επιτυχίας και αποτυχίας είναι λεπτή, σχεδόν ανύπαρκτη, οι διεθνείς ενώσεις καλούνται σήμερα περισσότερο από ποτέ να ανταποκριθούν στις προκλήσεις και τις μεταβολές του παγκοσμίου περιβάλλοντος. Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων στους κόλπους τους οφείλουν να προσαρμόσουν κατάλληλα όλους τους μηχανισμούς που διαθέτουν προς την πραγμάτωση των στόχων τους, που δεν είναι μόνο η επιβίωση, αλλά η βελτίωση της ευημερίας των χωρών τους, η επανένταξή τους στο «παιχνίδι» του ανταγωνισμού με καλύτερους όρους και η ανάπτυξή τους σε βάθος χρόνου. Ωστόσο, η προσπάθεια, που δε λαμβάνει υπόψη την σπουδαιότητα του παράγοντα της ατομικής ιδιότητας, με την έννοια της ευημερίας των ατόμων, είναι καταδικασμένη να αποτύχει.

Σήμερα η απόκτηση της ιδιότητας του μέλους σε διεθνή οργανισμό θεωρείται σημαντικό πλεονέκτημα για την ειρηνική συνύπαρξη των χωρών. Μελλοντικά πάντως η εκτίμηση όλων είναι ότι θα αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση. Με δεδομένο ότι μια μορφή διεθνούς οικονομικής ενοποίησης είναι ο συνδετικός κρίκος μεταξύ των αποκομμένων εθνικών αποφάσεων και της ανεξέλεγκτης παγκοσμιοποίησης, διατηρούμε την αισιοδοξία ότι οι χώρες θα βελτιώσουν τη θέση τους στην παγκόσμια

σκηγή. Επειδή η εμπειρία έχει δείξει ότι οι πιθανότητες είναι καλύτερες από εκείνες που αποκαλύπτουν τα γεγονότα, αναμένουμε...

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΡΑΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βαρουξάκης Σ. (1980) «Διεθνείς Οργανισμοί», Τόμος Α', Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, σελ.18-28
2. Θαλασσινός Ι. Ελευθέριος – Σταματόπουλος Β. Θεόδωρος (1998) «Διεθνή Οικονομικά», Αθήνα, Εκδόσεις Αθαν. Σταμούλης, σελ. 154-161
3. Μούσης Σ. Νικόλαος (1999) «Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο – Οικονομία – Πολιτική», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, σελ.611-615
4. Παπαγεωργίου Π. Πέτρος – Χιόνης Π. Διονύσιος (2003) «Διεθνής Επιχειρηματική Δραστηριότητα και Οργανισμοί», Αθήνα, Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, σελ.238-240
5. Ρουμελιώτης Παναγιώτης (2002) «Παγκόσμια Διακυβέρνηση ή Ηγεμονική Παγκοσμιοποίηση;», Αθήνα, Εκδοτικός Οίκος Α.Α. Λιβάνη, σελ. 13
6. Alesina Alberto, Angeloni Ignacio, Etro Federico (2001) “Institutional Rules for Federations”, Harvard University and European Central Bank
7. Alesina Alberto, Angeloni Ignacio, Schuknecht Ludger “What does the European Union do?”, Harvard University and European Central Bank
8. Alesina Alberto, Spolaore Enrico, Wacziarg Romain (2000) “Economic Integration and Political Disintegration”, American Economic Review, 90 (5), 1276-97
9. Alesina Alberto, Barro Robert (2002) “Currency Unions”, Quarterly Journal of Economics
10. Brown R. Lester (1972) “World without borders”, New York: Random House
11. Feenstra C. Robert (2002) “Advanced International Trade: Theory and Evidence”, University of California, Davis, and National Bureau of Economic Research, Chapter 2, 6, 9
12. Mundell Robert (1960) “A Theory of Optimum Currency Areas”, American Economic Review
13. UNCTAD: Trade and Development Report 2002, UN New York and Geneva 2002, σελ. 131
14. Blaho Andras (2002) “Vilaggazdasagtan”, AULA, Budapest, τόμος 2, σελ. 41-42, 44-45, 166-168, 189-193, 195-198, 203-206
15. Blaho Andras (2000) “Vilaggazdasag”, AULA, Budapest, τόμος 2, σελ. 172-180, 186-189, 322-343, 349

16. Hoffman Stanley, “Τα τρία πρόσωπα της παγκοσμιοποίησης”, ΤΟ ΒΗΜΑ, LE MONDE, 3.2.2002
17. Mihaly Simai (2000), “Ujtrendek es strategiak a vilggazdasagban”, Akademiai Kiado, σελ. 15
18. News. Έκδοση ΟΗΕ, 2001
19. Ohmea, K. (1995), “The end of the nation state: The rise of regional economies”, New York: Free Press
20. Soros, G. (1999), «Η κρίση του παγκόσμιου καπιταλισμού», Αθήνα: Εκδόσεις Α.Α. Λιβάνη, σελ. 187-188
21. Suranovic M. Steven (1998) “Trade Diversion and trade creation”
22. Todaro P. Michael (1997) «Οικονομική του αναπτυσσόμενου κόσμου», Αθήνα: Δ΄ Τόμος, Gutenberg, σελ.276-277
23. World Bank, World Bank Development Report (1994). New York: Oxford University Press, 1994, tab. 15

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

1. <http://en.wikipedia.org/wiki/>
2. <http://www.wto.org/>